endonezya

Endonezya Cumhuriyeti'nin Coğrafi Özellikleri

Mehmet Ünlü*

1. Coğrafi Konum ve Genel Özellikleri

Endonezya; Güneydoğu Asya'da adalar devletidir. Ülkenin resmi adı; Endonezya Cumhuriyeti (Republic Endonezya)'dir. Ülkenin hem Asya kıtası, hem de Okyanusya kısa üzerinde toprakları yer alır. Avusturalya ve Asya kıtası arasında köprü görevi yapar. Hint Okyanusu ve Pasifik Okyanusu'nun birbirinden ayıran 18 bin kadar adadan oluşan ada yaylarının üzerinde yer alır. Bu adaların başlıcaları Sumatra, Java, Borneo, Selebes, Lumbok, Sumbawa, Sumba, Flores ve Timor'dur. Kuzeyinde Malezya, doğusunda Doğu Timor ve Papua Yeni Gine ile kara sınırı komşudur. Güneyinde bir ada ülkesi olan Avusturalya yer alır. Diğer komşuları ise Singapur, Filipinler, Andaman ve Nikobar adalarıdır (harita.1).

Başkanlık sistemiyle yönetilen demokratik bir ülkedir. Endonezya Cumhuriyeti üniter bir devlet olup, 33 eyaletten oluşmaktadır. Endonezya Sumatra, Kalimantan, Java, Bali, Sulawesi, Nusa Tenggara, Maluku ve Papua adında sekiz ana bölgeden oluşur. Başkent Cakarta'dır. Resmi dini; İslâm, resmi dili; Bahasa Endonezya, para birimi; Endonezya Rupiahı'dır. Bayrağı iki renkten oluşan kımızı ve beyaz yatay düz çizgilidir.

Endonezya pek çok önemli ticari ve stratejik suyollarını kontrol etmektedir. Adalar arasında çeşitli Cava, Sunda, Banda, Flores, Selebes ve Moluk iç denizler mevcuttur. Avusturalya, Asya kıtası ve Pasifik Okyanusunun birleşim yerinde yer alması onu denizyolu ulaşım güzergâhında stratejik öneme sahip

(*) Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Coğrafya Öğretmenliği.

Harita.1 Endonezya'nın coğrafya haritası

kılmıştır. Nitekim bugün Dünya deniz ticaretinin yaklaşık yarısı bu rotayı kullanmakta ve Endonezya boğazlarından geçmektedir.

İç denizlerle beraber yüzölçümü yaklaşık 5.000.000 km² olan Endonezya'nın kara parçalarının toplam yüzölçümü ise 1.919.443 km²dir. Yüzölçümü büyüklüğüne göre, dünya ülkeleri arasında 16.sırayı alır (Özey, 2014).

Endonezya adaları ve bunları birbirinden ayıran birbirinden ayıran iç deniz ve boğazları kıta levhalarının birleşim sınırlarında alır bu denizler okyanus hendeklerin oluşturduğu derin oluklara tekabül eder. Bu olukların derinlikleri bazı yerlerde 10.000 metreyi geçmektedir.

2. Başlıca Adaları

2.1. Sumatra (Endonezyaca: Sumatera)

Sunda Adalarının en batısındaki Endonezya'nın batısındaki bir adadır. Adanın tamamıyla Endonezya'ya aittir. Dünya adaları arasında yüzölçümü bakımından altıncı en büyük ada olan Sumatra 47.3.481 km²'dir. Nüfusu 50'u milyon aşar. En büyük şehri Medan olup 2.110.330 nüfusa sahiptir.

Genişlemiş kara kütüğü oluşturan Sumatra, köşegen, kuzeybatı - güneydoğu eksenine yayılmıştır. Sumatra'nın batı, kuzeybatı ve güneybatı kenarları ile sınırlanan Hint Okyanusu, güneybatı kıyısında birbirine bitişik olan Simeulue, Nias ve Mentawai adalarını içerir. Kuzeydoğu tarafında adayı, Asya kıtasının uzantısı olan Malay Yarımadası'ndan ayıran dar Malakka Boğazı, Güneydoğuda dar Sunda Boğazı, Sumatra'yı Java ile ayırmaktadır. Güneydoğu tarafında Bangka ve Belitung, Karimata Boğazı ve Java Denizi adaları bulunurken, Sumatra'nın kuzey ucu Andaman adalarına bitişiktir. Birçok aktif volkanlar içeren Bukit Barışan dağları, güneybatı yanlarında adanın omurgasını oluştururken kuzeydoğu tarafları bataklıklar, mangroo ve karmaşık nehir sistemleri ile ova dışı kalmaktadır.

Ekvator bölgesinde kalmasından dolayı adanın iklimi sıcak ve nemli, yemyeşil tropik yağmur ormanıyla kaplıdır. Bu ormanların son 35 yılda tropik yağmur ormanlarının yaklaşık% 50'sini kaybetmiştir. Sumatra, geniş bir yelpazede bitki ve hayvan türlerine sahip olmakla birlikte Sumatran Tiger, Sumatran Rhino ve Sumatran Orangutan gibi pek çok tür yokolma tehlikesi altındadır.

Yerleşimciler kolonileri MÖ. 500 yıllarında Sumatra'ya gelmeye başlamış ve birkaç önemli krallık orada gelişmiştir. Ben Çinli bir Budist rahip olan Ching, Sanskrit okudu ve hayatının dört yılını Palembang'ta geçirdi. Marco Polo, 1292'de Sumatra'yı ziyaret etti.

Sumatra adasındaki nüfusun % 87'sinin Müslüman olduğu düşünülüyor. Adanın Endonezya nüfusunun% 22'si ev sahipliği yapıyor (http://www.globalcitymap.com/indonesia/indonesia-islands-map.html).

2.2. *Java (Endonezyaca: Jawa)*

Endonezya'nın bir adasıdır. Çoğunlukla volkanik patlamalar sonucu oluşan Java, dünyanın 13. büyük adası ve Endonezya'nın beşinci büyük adasıdır. Bir volkanik dağlar zinciri, ada boyunca bir doğu-batı omurgası oluşturur.

Java 135 milyon nüfusu ile dünyanın en kalabalık ve yoğun nüfuslu yerlerinden biridir. Java, Endonezya nüfusunun yüzde 60'ının evidir. Endonezya'nın başkenti Jakarta, batı Java'da yer almaktadır. Endonezya tarihinin büyük kısmı Java üzerinde gerçekleşti. Güçlü Hindu-Budist imparatorlukların merkezi, İslami sultanlıklar ve sömürge Hollandalı Doğu Hindistan'ın merkeziydi. Java aynı zamanda 1930 ve 40'lı yıllarda Endonezya'nın bağımsızlık mücadelesinin merkezi oldu. Java, Endonezya'ya siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan hâkimdir.

Ana dil hâkim olsa da üç ana dili vardır ve çoğunlukla Java'da yaşayan yaklaşık 60 milyon insanın Endonezya'daki ana dilidir. Sakinlerinin çoğu iki dilli olup, Endonezya ilk veya ikinci dilleri ile konuşmaktadır. Java insanının çoğunluğu Müslüman iken, Java, dini inanç, etnik köken ve kültürlerden oluşan çeşitli bir karmaşıklığa sahiptir.

Java, Batı Java, Orta Java, Doğu Java ve Banten olmak üzere dört ile ve ayrıca iki özel ilçe olan Jakarta ve Yogyakarta'ya bölünür.

2.3. *Lesser Sunda Adaları (Nusa Tenggara veya Güneydoğu Adaları)*

Avustralya'nın kuzeyinde, Batıda Büyük Sunda Adaları ile birlikte Sunda Adalarını oluşturuyorlar. Adalar, Java Denizi'ndeki Java Açması boyunca yeryüzüne yayılan bir volkanik yay olan Sunda ada yayının bir parçasıdır.

Lesser Sunda Adaları iki jeolojik açıdan farklı takımadadan oluşur. Bali, Lombok, Sumbawa, Flores ve Wetar'dan oluşan kuzey takımadaları köken olarak volkaniktir. Lombok'da Rinjani Dağı gibi bunlar hala aktiftir. Flores'deki Kelimutu kraterinde farklı renkleri olan üç krater gölü bulunur. Avustralya ve Asya plakaları arasındaki çarpışmanın sonucu olarak yaklaşık 15 milyon yıl önce Pliosen'de oluşmaya başlamış, Sumba, Timor ve Babar da dahil olmak üzere güney takımadalarının adaları volkanik değildir. Avustralya plakasına aitmiş gibi görünürler. Kuzey takımadalarının jeolojisi ve ekolojisi, aynı adayı, doğuya doğru devam eden güney Maluku adalarına benzer bir geçmişi, özellikleri ve süreçleri paylaşmaktadır.

İki tektonik plakanın çarpışmasında yatan Lesser Sunda Adaları, dünyanın en jeolojik açıdan karmaşık ve aktif bölgelerinden bazılarını oluşturur. Biyolojik çeşitlilik ve dağılım çeşitli tektonik faaliyetlerden etkilenmiştir. Kuzey adalarının adaları 1-15 milyon yıl arasında jeolojik açıdan gençtir ve hiçbir zaman daha büyük bir kara kütlesine bağlanmamıştır. Sadece Bali, Sundaland'ın Buz Devri kıtasının bir parçasıydı; bugünkü Lombok, Sumbawa, Komodo, Flores, Solor, Adonara ve Lembata gibi 400 mil uzunluğundaki bir adadan Lombok Boğazı ile ayrılmıştı. Pantar ve Alor doğuda sadece küçük bir ada oluştururken, Sumba ve Timor güneydeki ayrı adalar olarak kaldı.

2.4. *Kalimantan Adası (Borneo Adası)*

Kalimantan'ın toplam alanı 544.150 kilometre karedir. Bu adanın % 73'ünü Endonezya topraklarına aittir. Kalimantan dört ile ayrılmıştır: West Kalimantan (Kalimantan Barat), Central Kalimantan (Kalimantan Tengah), Güney Kalimantan (Kalimantan Selatan), East Kalimantan (Kalimantan Timur).

Adanın nüfusunun ise % 69.5'ini (Endonezya'ya aittir. 2010 nüfus sayımında 13.772.543) oluşturuyor. Borneo'nun Endonezya dışındaki kısımları Brunei (400.000) ve Doğu Malezya (5.625.000) olup, sonuncusu Sabah ve Sarawak eyaletlerini içermektedir. Endonezya içindeki bölge aynı zamanda Endonezya Borneosu olarak da bilinir.

2.5. *Sulawesi Adası (Celebes)*

Endonezya'nın dört büyük Sunda Adasından biridir. Dünyanın 11. büyük adası. Borneo ile Maluku Adaları arasında yer almaktadır. Endonezya'da yalnızca Sumatra, Borneo ve Papua bölgeleri daha büyüktür ve sadece Java ve Sumatra'nın daha büyük Endonezya nüfusu vardır.

Sulawesi; Kuzey Semenanjung Minahassa, Doğu Yarımadası, Güney Yarımadası ve Güneydoğu Yarımadası olmak üzere dört geniş yarımadadan oluşur. Bunlar arasında üç körfez bu yarımadayı ayırır. Kuzey Minahassa yarımadası ile Doğu Yarımadası arasında bulunan Tomini Körfezi; Doğu ve Güneydoğu Yarımadası arasındaki Tolo Körfezi; Güney Körfezi ve Güney Körfezi arasındadır. Makassar Boğazı, adanın batısındaki adayı Borneo'dan ayıran bir bölgedir.

Levha tektoniğine göre adanın Asya Levhası (batı ve güneybatıda), Avustralya Levhasından (güneydoğu ve Banggai'yi oluşturan) ve daha önce Pasifik'te bulunan ada yaylarından gelen kara parçalarının çarpışması sonucu oluştur. Ada tektonik kökenli olması nedeniyle, adada zaman zaman yıkıcı depremlere maruz kalmaktadır.

Adanın çevresi, adayı çevreleyen derin denizlerden, dar yarımadalar boyunca dağlık omurga oluşturan dağlık iç kısımlara keskin bir tezat oluşturuyor. Sulawesi'nin orta kesimi yüksek dağlık alanlar bulunur. Bu dağlık alanlar adanın diğer alanlarının tersine çoğunlukla volkanik değildir. Fakat kuzeydeki Minahassa Yarımadasında aktif volkanlar bulunur ve kuzeyde Sangihe Adaları'na kadar devam eder. Kuzey yarımada, Mount Lokon, Awu Dağı, Soputan ve Karangetang gibi aktif volkanlar içerir. Ancak güney yarımadasında ve pirincin yetiştiği adanın güney-orta bölümünde geniş ovalar vardır.

2.6. *Maluku Adaları (Moluccas)*

Endonezya'daki bir takımadalardan biridir. Tektonik olarak Mollocca Deniz Çarpışma Bölgesi'ndeki Halmahera Plakasında bulunurlar. Coğrafik olarak, Yeni Gine'nin batısında, Timor'un kuzey ve doğusundaki Sulawesi'nin (Celebes) doğusunda yer alırlar. Adalar ayrıca tarihsel olarak Çinliler ve Avrupalılar tarafından "Baharat Adaları" olarak biliniyordu, ancak bu terim Endonezya dışındaki diğer adalar içinde söylenmişti.

Küçük ve dar adaların çoğu dağlık olup bazıları aktif volkaniktir. Ekvatoral yoğun yağışlar görülür, bitki örtüsü gevşek sago, yağmur ormanlarıdır.

Maluku Adaları, Endonezya bağımsızlığından 1999 yılına kadar tek bir eyelatten oluşuken 1999 da iki eyalete bölünmüştür. Bunlar Kuzey Maluku, Morutai ile Sula arasındaki alanı, mevcut Maluku Eyaleti'nde kalan Buru ve Seram'dan Wetar'a kadar uzanan adayı içeriyor. Kuzey Maluku ağırlıklı olarak Müslüman ve başkenti Ternate'dir. Maluku eyaleti daha çok Hıristiyan nüfusa ve başkenti Ambon'a sahiptir. Bu bölünmeyle birlikte 1999 ile 2002 yılları arasında Müslümanlar ve Hıristiyanlar arasındaki çatışmada binler-

ce kişiyi öldürüldü ve yarım milyon insan da yer değiştirdi.

"Baharat Adaları", en yaygın olarak Maluku Adaları'na ve çoğunlukla Hindistan cevizi kaynağı olan küçük volkanik Banda Adalarına da işaret eder. Bu takma ad, genellikle "Spice Adası" olarak bilinen Grenada ile karıştırılmamalıdır. Terim, baharat üretimi için bilinen diğer adalara, özellikle de Zanzibar Takımadalarına atıfta bulunmak için daha az kullanıldı.

2.7. Batı Papua

Batı Yeni Gine olarak da bilinir, gayri resmi olarak Yeni Gine adasındaki Endonezya'nın batısındaki yarısını ve batıdaki diğer küçük adaları ifade eder. Bölge resmen iki eyalet olarak yönetiliyor: Papua ve West Papua. Yeni Gine'nin doğu yarısı Papua Yeni Gine'dir (Özey, 2012).

Yaklaşık 3 milyon nüfus etnik Papuans, Melanezyen ve Austronesians'tan oluşur. Nüfusun çoğunluğu kıyı alanlarında veya yakınında yaşamakla birlikte, bölge çoğunlukla Baliem Vadisi'ndeki Dani gibi çok sayıda geleneksel kabilenin yaşadığı yoğun ormandır. Bölgedeki en büyük şehir Jayapura'dır. Resmi ve en yaygın olarak kullanılan dil Endonezyaca'dır. Bölgedeki aşiret dillerinin sayısının tahminleri, 200'den 700'ün üzerinde, en yaygın olarak Dani, Yali, Ekari ve Biak gibi konuşulur. Baskın din İslam ve daha sonrada Hıristiyanlıktır (çoğunlukla geleneksel inançlarla birleştirilir).

İnsan yerleşiminin milattan öncesi başladığı tahmin edilmektedir. 19. yüzyılda Hollanda'nın bölgeyi işgal etmesiyle birlikte misyonerlik çalışmalarına da başladı. Bölge, 1960'larda Endonezya Cumhuriyetine dâhil edildi ve o zamandan bu yana hep batı destekli şiddetli bir ayrılıkçı hareketle karşı karşıya kaldı. 1998'de Endonezya'da yapılan reformların başlamasından sonra, Papua ve diğer Endonezya vilayetleri daha fazla bölgesel özerklik aldı. 2001'de "Özel Özerklik" statüsü Papua'ya verildi, ancak bugüne kadar uygulama kısmi olmuştur. 2003 yılından bu yana, bölge Papua ve Batı Papua'nın iki vilayetine bölündü.

3. Tarihi Gelişimi

Endonezya ismi *"Ada"* anlamına gelen, Latince *"Indus"* ve Yunanca "nesos" kelimelerinden türetilmiştir. Bu isim 18. yüzyıla dayanır. 1850'de İngiliz etnolojist George Earl yayınladığı bir eserle, bölgedeki Hint ve Malay takımadalarında yaşayanlar için *"Indunesians"* ve *"Malayunesians"* isimlerini önerdi. Endonezya ismini ilk kullanan Endonezyalı eğitimci Hollanda'da 1913 yılında kurduğu basın bürosuna Indonesisch Pers-bureau adını veren Suvardi Suryaningrat (Ki Hajar Dewantara) idi (http://endonezya-turkiye.weebly.com/).

Bugünkü Endonezyaların atası sayılan ilk Malaylar, 4-5 bin yıl kadar öncesi Malezya'dan gelip yerleştikleri bilinir. Asya kıtasından göç ederek adalara yerleşen Sarı ırkın Malay koludur. Malaylar sürekli bu adaları göçmeye devam etmiş ve buradaki yerli daha sonraki azınlık durumuna düşmüştür(Güner ve Ertürk, 2005). Halk asırlar boyu birbirlerinden uzak ve bağımsız bir şekilde yaşadılar.

İlk çağlardan beri ülkenin üzerinde bulunduğu adaların deniz ticaretinde önemi çok büyük olmuştur. Bu sebepten, halk genellikle denizci veya tüccardı. Tarih çağlarında ülke, Çin, Hindistan, İran ve Bizans İmparatorluğunun deniz ticaret yolu idi. M.S. 1. yüzyıldan itibaren, Çin ve Hindistan ile kurulan ticari ilişkiler sonucunda, adalarda Hinduizm ve Budizm'in etkileri yayılmaya başlamıştır. Liman ticaretinin sağladığı gelirler, çok sayıda krallıkların kurulmasına sebep oldu. Şrivicaya ve Pasuruan Krallıkları bunların en önemlileriydi.

13. yüzyılın sonlarına doğru, Sumatra adasının kuzeyinde Samudra-Pasai ve Perlak

adında iki Müslüman krallık kurulmuştur. 16. yüzyılda Samudra-Pasai krallığının yerine egemenliği Açe Sultanlığı aldı. 16. yüzyılın ikinci yarısında Müslüman Demak Sultanları, tüm adada hâkimiyet kurdular.17. yüzyılın ilk yarısında Mataram Krallığı güçlenmeye başladı.

1510 yılında Portekizlilerin Maluku adalarını ele geçirmeleri ile birlikte, Endonezya adalarına Avrupalı akını başladı. Portekizlileri, İspanyollar, Hollandalılar ve İngilizler takip etti. 1602 yılında Birleşik Doğu Hindistan Kumpanyası, Cava ile ilişkileri artırdı. 1641 yılında Malakka'yı Portekizlilerden aldıktan sonra, Endonezya'yı oluşturan adalarda geniş bir ticaret ağı kuran "Vereenigde Oostindische Compagnie/ Dutch East Indies" adlı Hollanda firması 1602-1798 yılları arasında kurduğu idari ve askeri sistem aracılığıyla Endonezya'yı yönetmiştir. 1798 yılında Endonezya'nın yönetimi doğrudan Hollanda Krallığı'na bağlanmıştır. Endonezya'yı oluşturan adalardaki sultanlık ve krallıklar çeşitli derecelerde varlıklarını korumuşlardır. Uzun yıllar Hollanda tarafından sömürülen ülke, 1784'deki Paris Antlaşmasıyla birlikte İngilizlerin de sömürüsüne açılmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında üç yıl boyunca Japonların işgalinde kalmıştır. Japonya ile Hollandalılar arasında çekişme sahası olan Endonezya, 2,5 milyon şehit vermiştir. Endonezya Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı'nda yenilgisini takiben 17 Ağustos 1945 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiş, ancak bağımsızlık ilanı müttefik ülkeler tarafından kabul edilmemiştir. Müttefik Birlikleri 1 Temmuz 1946 tarihinde Endonezya'yı Hollanda birliklerine teslim etmiştir. Bağımsızlık Savaşı 17 Ağustos 1945 yılında Sukarno ve Muhammed Hatta önderliğinde Endonezya Cumhuriyeti kurulmuştur. Kurulan hükümeti kontrol etmeye çalışan Hollanda dört yıl süren mücadele ve müzakereler sorununda ülkenin tam bağımsızlığı kazanılmıştır. 1950 yılında ise Birleşmiş Milletlere (BM) üye olmuştur. Devletin kuruluşundan itibaren meydana gelen hadiselerde oldukça yıpranan Ahmed Sukarno iktidarı, 1967'de General Suharto tarafından yapılan hükümet darbesi ile son buldu ve 1982 ye kadar iktidarda kaldı. 1982'de Sebker seçimleri kazandı. 1983'te Suharto tekrar başkan seçildi ve 1998 yılına kadar devam etti. Daha farklı devlet başkanları seçildi. 5 yılda bir seçilen 500 üyeli Temsilciler Meclisi'nin olduğu ülkede 3 siyasi parti bulunmaktadır.

4. Doğal Coğrafya Özellikleri

4.1. Jeolojik ve Paleocoğrafik Özellikler

Endonezya aktif ada yaylarının üzerinde yer almasından dolayı eski kıta çekirdekleri ve masifler pek yer almaz. Daha çok Tersiyer (Üçüncü Zaman) dönemine ait araziler yaygındır. Ancak Yeni Gine adasının güney yarısında Hersinyen kıvrımlarına rastlanır. Bunun yanında Tersiyer öncesi litolojik birimlere Batı Endonezya, özellikle Sumatra ve Borneo adalarında rastlanır. Hall (2009) göre; bu litolojik formasyonlardan Sumatra Adasında adanın jeolojik temeli, Malay Yarımadası'nda Paleozoyik ve Mesozoyik kayaçlar geniş yüzlekler verir. Bunlar yüzeyde Karbonifer çökelleri ile tabanda muhtemel Malacca Boğazı'nda Devon, merkezi Sumatra'da ise petrol sondaj kuyularından alınan granitler Siluriyen kayaçları tarihlendirilmiştir. Sumatra Adasının batı kıyılarında eski Kathasiyen ve Gondwana bloklarına ait Karbonifer'den Triyas'a kadar uzanan Paleozoik çökelleri de bulunur.

Yine Endonezya'nın batısındaki Tayland-Malay kalay maden kemeri Sumatra Adası'ndaki yaygın Permiyen ve Triyas granitlerinin yitim ve çarpışma sonrasında magmatizmaya bağlı olarak oluşan ürünlerdir. Bölgede Mesozoyik sedimanter kayaçlar çok sınırlı olmakla birlikte Endonezya çoğunu da içeren Sundaland'ın kara parçası da bu dönemde çoğunun ortaya çıktığı düşünülmektedir. Deniz sedimanter kayaçları ise orta Kretase'deki Sumatranın kenarı ile çarpışan bir okyanu-

sal-içi yay içinde çökelmiştir. Bu dönemdeki çarpışmalar sonucunda ise Sumatra'nın güney kenarına ada yayları ve ofiyolitik kayaçlarda eklenmiştir.

Borneo Adaları; Güneybatı Borneo Mesozoyik çarpışmasında oluşan Trias Sundaland'ın doğu kesimi olabilir veya Natuna Adalarından güneyde uzanan eklenme zonundaki erken Kretase'de eklenen bir kıta bloğu olabilir. Bölgedeki Devonien kalkerleri, doğu Kalimantan'da nehir kayaları olarak bulunmuş olsa da, Paleozoyik, başlıca Karbonifer ile Permiyen metamorfik kayaçları tarafından temsil edilmektedir. Kuzeyde, kuzeybatı Kalimantan bölgesinde ise fosilli Karbonifer kireçtaşları, Permo-Triyas granitleri, Triyas denizel şeyller, Jura ve Kretase sedimanları bulunmaktadır. Yine Mesozoik ait olan Kuching bölgesinde ofiyolitik, ada yayı ve mikro kıtasal kabuklar Doğu Asya'dan devama olarak bulunur.

Sumatra, Java, Kalimantan, Sulawesi'nde aktif bir Kretase serisi görülür. Bu seri Sumatra Adası boyunca batı Java'ya ve güneydoğuda Borneo boyunca ve batısındaki Sulawesi boyunca devam eder. Kretase metamorfik serileri orta Java'da Güneydoğu Kalimantan ve Batı Sulawesi'nin Meratus Dağlarını da teşkil eder. Batı Sulawesi ve doğu Java kısmen Archean kıtasal kabuğunun altında Kretase metamorfik serileri yer alır.

Sundaland'e ait Kretase granitleri ise; Schwaner Dağları'nda, Batı Sarawak'ta, Sunda Rafında ve Tayland-Malay yarımadasında yaygındır. Bu formasyonlar Borneo, Doğu Java ve Batı Sulawesi'de kıtasal parçalarının Kretase eklenmesinden sonra muhtemelen postkollimonik magmatizmayı temsil etmektedirler.

Tersiyer dönemine ait formasyonlara gelince; bunlar Endonezya'nın çoğunu kaplarlar. Sundaland ve çevresinde sedimenter havzalarda çökelmişlerdir. Yitim dalgalanmalarında volkanik aktivite gösteren ürünler vardır. Ofiyolitler, ada yayları ve çarpışma sırasında eklenen Avustralya kıta kabuğu vardır. Bu dönemdeki kayaların azlığı nedeniyle Geç Kretase ve Paleosen'den az bilinmektedir. Sumatra'dan Sulawesi'ye kadar, Sundaland'ın güney kısmı muhtemelen En Geç Kretase ve Erken Tersiyer döneminde ortaya çıkmış ve yaygın erozyon görülmüştür. En eski Tersiyer kayalar tipik olarak uyumsuz olarak Kretase ya da eski kayaçlar üzerinde uyumsuz olarak yer alır.

Eosen döneminde kıtaların birbirine yakınlaşmasıyla kıtalara eklenmeler meydana geldi. Hindistan, Tersiyer'in ilk yıllarında Asya ile çarpışmak için Kretase döneminde kuzeye geçti. Avustralya yaklaşık 45 milyon yıl öncesinden Eosen'de kuzeye doğru hızla ilerlemeye başladı. Bu dönemde Endonezya'nın altına sokulan kıta parçacıkları volkanik kayaçlar üretti. Daha sonra Eosen yarılmasında Sundaland'ın iç kısmında, yaygın yarılmalar yitim olarak sayısız tortul havzanın oluşumuna yol açtı. 10 km'den daha derin olan bu havzalar Tersiyer çökelleriyle doldu. Hidrokarbonlar açısından zengin olan bu tortular günümüzde petrol ve doğal gaz rezervlerimin oluşumuna zemin hazırladı. Bunların en büyüğü Sumatra, açık deniz Java ve doğu Kalimantan'dadır. Bu dönemde Asya ve Avustralya arasında önemli bir sınır olan Wallace Hattı Faunalar, Makassar Boğazlarını kullandı.

Miyosen döneminde bu bölgede kıtasal çarpışmalar gözlenir. Bu bağlı olarak Miyosenin başında, ofiyolitler; Avustralya ile Avustralya arasında oluştu. Daha sonra Erken Miyosen'de, kuzey Borneo'da Güney Çin'in genişletilmiş pasif kıta kenarıyla çarpışma meydana geldi. Bu çarpışmalar Doğu Sulawesi ve Borneo'da dağların oluşumuna neden oldu. Böylece ilk Avustralya kıtasal kabuğu Endonezya'nın doğusuna eklenmiştir.

Neojen döneminde Java-Sumatra'da Orta Miyosen'de Avustralya çarpışması sırasında volkanik faaliyetler büyük ölçüde azaldı. Daha sonraki Geç Miyosen'de ise dönemde ise (yaklaşık 10 milyon yıl önce)

Java'dan doğudaki Sunda yayında volkanik faaliyet yoğun olarak devam etti. Sumatra ve Java'da son birkaç milyon yılda deniz dibi sıkışmalarına bağlı olarak deniz seviyesinden yükselmiştir.

Neojen döneminde Borneo Adasında ise; dağların yükselmesi ve buna bağlı sediment fazlalıkları çevre Borneo sedimanter havzalarına yükseltti. Doğu Kalimantan'da, kalın Miyosen'den günümüz tortullarına, Eosen yarılma sırasında oluşan barınak alanı oluşturdu. Borneo yaylalarından taşınan erozyonal malzemeler Erken Miyosen'de başlayan kuzey ve batıda çökmelere neden oldu. Bugün Mahakam deltasında bu çökmeler hala devam etmektedir. Miyosen'de çarpışma kalınlaşmasından sonra Avustralya'nın kuzeye doğru seyrini sürdürdükçe, Endonezya'nın doğusundaki uzantılarda bazı değişiklikleri de beraberinde getirdi. Küçük küresel kuyruk blokları burada harekete geçti. Bu bağlı olarak Sunda yayında, Sumatra'dan Banda yayına geç Miyosen'den önce birkaç milyon yıl önce volkanik aktivite azaldı.

Neojen döneminde Sulawesi karmaşık bir geçmişe sahiptir. Doğu Sulawesi'de, çarpışma ilk olarak ofiyolitik ve Avustralya kıtasal kayaçlarının bindirilmesine neden oldu, Bununla birlikte, Orta Miyosende sıkışma deformasyonu yeni uzantı ile izlenmiştir. Kuzey Sulawesi'de Miyosen çekirdek kompleks metamorfizması, güney Sulawesi'de genişleme magmatizması ve Sulawesi kolları arasında derin Gorontalo Körfezi ve Kemik Körfezi havzalarını oluşturdu. Sıkıştırma deformasyonu Pliyosen'de başladı; kısmen doğu Sulawesi'deki Banggai-Sula mikro kıtasının çarpışmasına neden olarak daralmaya neden oldu ve yükseldi. Pliyosen sırasında, dağlar yükseldiğinde Sulawesi'nin çoğunda kaba kırıntılı sedimantasyon hâkimdi. Batı Sulawesi kıvrım kuşağı şimdi batıyı Makassar Boğazlarına yaymıştır. Günümüzde, Sulawesi'nin kuzey kolunun altında Celebes Denizi'nin güney yitimine ve Molucca Denizi'nin batı yönündeki batıda doğuya doğru battığı gözlenmiştir.

Tersiyer'de Banda yayı Flores'ten Buru'ya, Timor ve Seram'ı da içine alan, volkanik olmayan dış bir yay ve iç volkanik yay oluşturan at nalı şeklinde yay şeklindeydi. Burası Neojen'de Avustralya-Sundaland çarpışma bölgesinde gelişen ve okyanusal bir gömüğün batması sonucu oluşan, genç uzantının alışılmadık bir bölgesidir. Aslında kuzeye doğru hareket eden Avustralya plakası içinde bir parçadır. Orta Miyosen'de, Jawa hendeğinde çökmüş, Sulawesi ise uzamaya başlamıştır. Bu durum Neojen Banda volkanik yayının oluşmasına, Kuzey Banda Denizi ve Güney Flores Denizi'nin ve daha sonra Güney Banda Denizi'nin açılmasına neden oldu. .

Kuzey Moluccas; Endonezya'nın doğusundaki Halmahera ve Sangihe kemerleri Dünya'daki şu anda çarpışan tek yaylar. Şu anda aktif olan volkanik yayların her ikisi de Neojen'de oluşmuştur. Sangihe yayı, Eosen okyanusal kabuğunda kurulmuştur ve başlangıçta, Erken Tersiyer'de Sundaland sınırında oluştur. Modern Halmahera yayı ise; eski olanları, Pasifik'te oluşan Mesozoik bir okyanus içi yay biçiminde eski kemerler üzerine yerleşmiştir. Erken Miyosen yay-Avustralya kıtasının çarpışması kuzeye dalma son bulmasıyla volkanizma sona erdi ve sığ denizel kireçtaşlarının yaygın olarak çökmesine neden oldu. İki yay ilk önce yaklaşık 3 milyon yıl önce temasa girdi ve bu temas Halmahera ön yay ve arka yay aktif volkanik yay doğrultusunda tekrar tekrar iterek izledi ve tabanından ofiyolit dilimlerinin oluşumuna neden oldu.

Yeni Gine'de Geç Triyas'dan, Avustralya kıtasının bir Mesozoyik kuzey pasif kenarını oluşturan yırtığın üzerin Tersiyerde karbonat çökelleriyle kaplanmıştır. Kuzey kenarında bazı küçük okyanus havzasında yitim zonları boyunca ada yayları gelişti. Miyosen'in başında yay-Avustralya kıtası çarpışması, daha sonra batıya doğru hareket etti ve

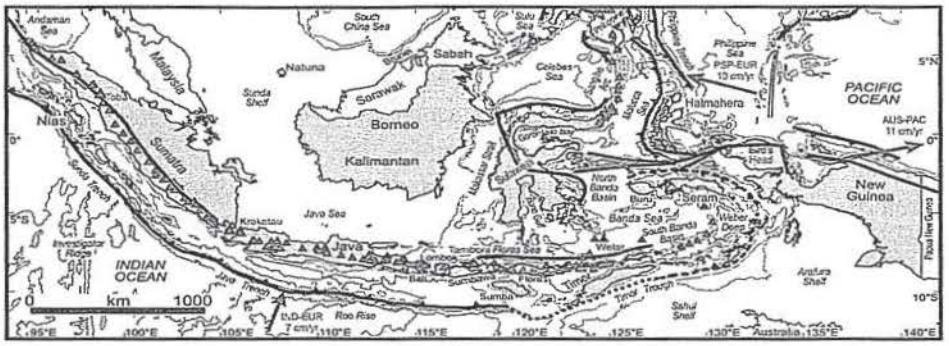

Harita.2 –Endonezya ve yakın çevresinin tektonik sınırlarını ve volkanik aktiviteleri haritası. Endonezya yeşil olarak gölgeli ve komşu ülkeler soluk gri gölgelidir. Batimetrik konturlar 200 m, 1000 m, 3000 m, 5000 m ve 6000 m'dir. Endonezya'dan bilinen en bilinen volkanları yeri kırmızı metinde gösteriliyor. Kırmızı oklar Avrasya'ya göre Hint levhası ve Filipin Denizi plakası için ve Pasifik levhasına göre Avustralya plakası için plaka yakınsak vektörlerini göstermektedir. Timor Saldırın küçük bindirmeler. Seram çukuru ve Flores-Wetar itmeleri aktif itme yerleri. (Hall, 2009).

ofiyolit hendeklerinin yerini almaya başladı. Halmahera yayı bunlardan biriydi. Günümüzde, kuzey Yeni Gine, faylarla parçalanmış bu yay ve ofiyolitik kayaçların altında yer almaktadır. Pliosen'de, ise muhtemelen Yeni Gine Açması'nda baştan aşağı yitim başlandı (Hall, 2009).

4.2. *Tektonik Özellikler*

Endonezya, jeolojik özelliklerinde değinildiği üzere tektonik bakımdan karmaşık bir bölge yer alır. Burası Asya kıtasının güneydoğu kenarında kıta plakasıyla sınırlanmıştır Yoğun sismik özelliği karakterize edilen tektonik olarak aktif zonlarla ve yitimden kaynaklanan volkanizmalar yer alır. Endonezya'nın batısı genellikle kıtasal kabuğun altındadır. Doğu kısmında ise daha fazla genç okyanusal kabuk olan ada yayı ve ofiyolitik kabuk yer alır. Endonezya takımadaları son 300 milyon yılda yeniden bir araya getirilerek kurulan Gondwana süperkıta parçalarından Avrasya dalma kuşağına ulaşan yitim zonudur. Endonezya bugünkü genel jeolojisi, Tersiyer'de çarpışmalarla kazanmıştır.

Endonezya Avrasya, Hindistan-Avustralya ve Pasifik-Filipin Denizi olmak üzere üç ana plakanın sınırlarında bulunmaktadır. Endonezya'nın batısındaki Avrasya ve Hint levhaları arasındaki sınır Sunda Açmasıdır. Sumatra'ya paralel olarak sağ yanal doğrultu atımlı Sumatran Fayı, eğik plaka yakınsamasının, daha ileri kuzeydeki açmada ve hendek-paralel harekette normal bir yakınsama haline gelmesinden kaynaklanmaktadır. Sumatra'daki aktif deformasyonların çoğu açma ile Sumatran fayı arasında gerçekleşir. Buna karşın, Java'nın doğusunda, aktif deformasyon, birkaç küçük tabaka ve çoklu yitim zonları da dâhil olmak üzere, 2000 km genişliğine kadar olan karmaşık bir stürüktür bölgesinde meydana gelir; Levha sınırları (harita.2) açmalar ve bir başka büyük grev-kayma bölgesi, New-Gine'den Sulawesi'ye uzanan sol-yanal Sorong Fayı'dır. Global Konumlandırma Sistemi (GPS) ölçümleri,

Ülke tektonik aktivitelerin fazlaca olduğu volkan, deprem ve tsunaminin birlikte yaşandığı bir bölge de yer alır. Buna bağlı olarak adalarda meydana volkanik faaliyetler denizlerde meydana depremler sonucu da tsunamiler oluşur.

Sismik özelliklerine bağlı olarak; 16. yüzyıldan beri den beri 32 çok büyük patlamalar kaydedildi. Bunlardan en büyüğü 1815'te Sumbawa adasındaki Tambora yanardağı küresel iklim üzerindeki etkisi ile ta-

nınırmıştır. Bu patlamaya bağlı olarak Kuzey Yarımküre'de 1816 yılında "*yaz mevsimi olmayan bir yıl*" olmasına neden oldu. Bunun sonucunda mahsul alınmadı ve açlık baş gösterdi. Sumatra'da Toba Yanardağının 74 bin yıl önceki patlaması ise Dünya'da son 2 milyon yılda bilinen patlama en büyüğü (VEİ 8) olarak tahmin edilir. Endonezya'daki tektonik bloklar arasındaki yılda birkaç santimetreden daha fazla göreli hareketler.

Endonezya Güneydoğu Asya'da dünyanın en büyük ve en faal kırık hattı olan "Ateş Çemberi" üzerinde sismik faaliyetlerin oldukça aktif bir biçimde yaşandığı bölgede bulunur. Yeryüzündeki depremlerin yaklaşık %81'i bu kuşakta meydana gelir. Ayrıca burası Cebelitarık'tan Endonezya adalarına uzanan ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu Akdeniz-Himalaya deprem kuşağının (%17'si de bu kuşakta oluşur) kesişme yeri durumundadır. Bu özelliği onu dünyanın en etkin yanardağ ve deprem kuşaklarından biri haline gelmesine neden olmuştur.

Endonezya volkanik ada yayları boyunca uzanan irili ufaklı volkanik 17.508 adet adalardan müteşekkildir. Bu adaların yaklaşık 6.000'inde insanlar yaşamakta. Geri kalan 11.500'ü aşkın ada, insan yerleşmesinden yoksun bulunmakta. Yerleşmelerin yoğun olduğu başlıca adalar; Java, Sumatra, Bali, Kalimantan, İrian Java'dır.

Nitekim tsunamilerden birisi Sumatra adasının batı kıyısında 26 Aralık 2004 tarihinde meydana gelen 9,1 büyüklüğündeki deprem sonucunda Hint Okyanusu'na kıyısı olan birçok ülkeyi etkilemiştir. Yüksekliği 30 metreye kadar çıkan tsunamilere neden olmuştur. Deprem ve sonrasında oluşan tsunamide çevredeki birçok ülkede (Sri Lanka, Hindistan ve Tayland... gibi.) 230 binden fazla kişi hayatını kaybetmiş, 1.7 milyon insan evsiz kalmıştır. Bu deprem insanlık tarihinde en fazla yol açan doğal afetlerden biri olarak yerini almıştır.

4.3. Jeomorfolojik Özellikler

Yüzey şekilleri bakımından volkanik ada yaylarının oluşturduğu dağ sıralarından oluşur. Bu volkan konilerinin bazıları aktif olduğundan sık sık volkan patlamaları, buna bağlı olarak meydana gelen depremler görülür. 500'ü aşkın volkan konisinden 100'ü civarında halen faal durumdadır. Bu yanardağlar, zaman zaman can ve mal kaybına yol açmaktadır. Nitekim Java'nın orta kesimlerindeki Merapi Yanardağı 1930 yılında meydana gelen patlama ise 13 köyü lavlar altında bırakmış ve 1000'i aşkın kişi can kaybı olmuştur. En son 2006 yılında meydana gelen patlamada 2 hayatını kaybetmiş, 2010 yılındaki patlayan atlaması sonucunda ise 138 kişi can kaybı olmuştur. Ayrıca volkan patlamalarda milyonlarca metreküp gaz, lav ve kül püskürterek çevreyi etkilemektedir.

Büyük adalardan olan Sumatra ülkenin batısında olup, Malakka Boğazı ile Asya kıtasından, kuzey batı, güney doğu doğrultusunda, güney doğuda Sonda Boğazı ile Cava Adasından ayrılmıştır. Birmanya'daki sıradağların bir uzantısı Sumatra Adasının batı kıyılarında devam eder. Bu sıradağlar sönmüş ve halen faaliyette bulunan pek çok volkandan müteşekkildir. 3000 m'yi aşan yüksekliklere sâhip bu dağ silsilesinin kuzeyinde geniş ve verimli vadiler, büyük göller bulunur. Adanın doğu kesimleri, düz ve basık olan ovalıktır.

Cava Adası, Sumatra ile Küçük Sonda adalar dizisinin en batısındaki Bali Adası arasında batı doğu istikametinde yer alır. Yaklaşık 1000 km boyunda ve 200 km eninde olan bu adada ekvatora paralel sıradağlar vardır. Bu sıradağlar, güneye daha yakın olup, üzerinde çok sayıda, bâzıları hâlen tütmekte olan volkanlar mevcuttur. Adanın kuzeyi düz ovalı olmasına rağmen, güney kıyıları yüksektir. Güneyde deniz dibi fazla kayalık değildir. Bu da gemilerin adanın güney kıyılarına rahatlıkla yaklaşmalarını sağlamaktadır. Bu sebepten limanlar güneyde kuzey kıyılarına nispeten daha çoktur. Cava Adasının doğusunda yer

alan orta büyüklükteki adalar topluluğu olan Küçük Sonda Adaları da fizikî yapı itibariyle diğer Sumatra ve Cava Adalarından pek farklı yapıya sâhip değildir. Topluluğu meydana getiren adaların hepsi volkanik olup, kıyıları düz ovalıktır.

İrian Barat denilen Yeni Gine'nin Endonezya'ya âit batı kısımları da fizikî yapı olarak pek fazla değişmez. Bradjamusti Sıradağları, bölgenin ortasında batı doğu doğrultusunda yer alır. Güney kısmı verimli ovalarla kaplı olan bölgenin kuzeyinde orta kesimlerindekine nazaran daha alçak olan sıradağlar, paralel olarak yer alır. Bu iki dağ silsilesi arada yer alan ova ile birbirinden ayrılır. Her iki sıradağlardan inen çok sayıdaki ırmak tarafından sulanan ova oldukça verimlidir. Yeni Gine Adasının batı kısmı olan bu bölgenin ortasındaki Bradjamusti Sıradağlarında yer alan Carstenz Tepesi 5050 m ile ülkenin de en yüksek noktasıdır. Yeni Gine ve Selebes adaları arasında yer alan pek çok ada ve adacıktan müteşekkil olan Moluk Adaları da dağlıktır.

Kıyıları çok girintili çıkıntılı, aynı oranda kayalık olan adalar gemilerin yanaşmasına müsait olmadığı halde bazı yerler gemiler için iyi bir barınak vazifesi görmektedirler. Selebes Adası, adanın tam ortasındaki dağların dört farklı yöne açılması ile bir ahtapot görünümü arz etmektedir. Dağların en yüksek noktası 3840 m ile Latimodjang Tepesidir. Selebes Adası yakınlarında pek çok küçük adacıklar mevcuttur.

Endonezya'yı meydana getiren adaların en büyüğü Borneo'dur. Güney-batı, kuzey doğu istikametinde, Endonezya, Malaysia sınırının bir kısmında dağlar uzanır. Kalan geniş kısımları düz ovalık, kıyı kesimleri ise bataklıktır. Genellikle alçak ve bataklık olan kıyılarında gemilerin yanaşmasına elverişli pek çok körfez vardır (https://gezimanya.com/asya/endonezyada).

Papua Yeni Gine adasındaki kuzey kesiminde Tersiyer arazisinin oluşturduğu dağ sıralarında 40'ı aşkın faal yanardağ bulunur. Bu adada yer Puntjak Djaja tepesi (5.020 m.) aynı zamanda Okyanusya'nın kıtasının da yüksek zirvesini oluşturur.

4.4. İklim Özellikler

Endonezya, enlem olarak yaklaşık 7 derece kuzey ve 10 derece güney enlemleri arasında yer alıyor. Enlem itibariyle Ekvatoral bölgede yer alması nedeniyle ekvatoral iklimi hüküm sürer. Diğer taraftan özel konum itibariyle okyanus içinde yer alan adalar devleti olması sebebiyle, Endonezya; dünyanın en sıcak ve en nemli ülkesidir. Konveksiyonel ve yamaç yapışlarının baskın bir karakter olarak gösterir ve nerdeyse her gün öğleden sonra yağmur yağışları gözlenir. Bütün yıl boyunca muson rüzgârlarının etkisinde kalan ülke, bol yağış alır. Kışın kuzey batıdan esen musonlar bol yağış getirirler. Bahar ve yaz aylarında ise güney doğudan esen yaz musonları yağışlara sebep olurlar. Ülkenin nem oranı %70 -%90 arasıdır. Sıcaklık yıl boyunca çok az farklılık gösterir ve 25 °C dolayında seyreder. Ekvatora yakın olmasından dolayı en uzun gün ile en kısa gün arasındaki fark yalnızca 48 dakikadır. Bununla birlikte yüksek dağlık bölgelerde yükseltiye bağlı olarak düşük sıcaklıklar da görülür. Ülkede kar yağışlarına sadece Papua'daki Maoke Dağlarında rastlanır.

Yıllık yağış miktarları fazladır. Çoğu adalar, 2.000 milimetreden fazla yağış alır. Senelik yağış miktarı, ortalama 3000-7000 mm arasında değişmektedir. Örneğin Sumatra Adasında yıllık yağış ortalaması 4.500 mm'yi bulur. Yağışlar, hemen hemen yıl boyunca her gün öğleden sonra yağar. Fazla değişmeyen sıcaklıklar, her gün öğleden sonra yağan şiddetli yağmurlar, aşırı nem gibi iklim şartları; gür bir ekvatoral yağmur ormanlarının oluşmasına neden olmuş. Ekvator kuşağındaki bu ülkede her mevsim yağmurlu geçmekle birlikte Nisan-Ekim ayları daha az yağışlıdır.

Rüzgârlar ılıman musonlar genellikle güneyden doğuya, Haziran-Eylül döneminde

Tayfun ve büyük ölçekli fırtınaların oluşmasına neden olur. Bu durum Endonezya sularındaki denizcilere bazen tehlike oluşturabilir. Ancak burada gemiciler için esas tehlike Lombok ve Sape boğazları gibi kanallardaki hızlı akımlarıdır.

Pelet Rüzgârı: Yağıştaki aşırı değişmeler musonlarla bağlantılıdır. Bu, Asya-Pasifik Okyanusu hava yığınlarının sonucudur. Bununla birlikte, yerel rüzgâr şekilleri, özellikle Maluku-Seram, Ambon ve Buru'da bu genel rüzgâr kalıplarını büyük ölçüde değiştirebilir. Bu salınımlı rüzgâr ve yağmursuz rüzgâr modeli, Endonezya'nın iki büyük kıtada bir sığınak olarak coğrafi konumu ile ilgilidir. Kış döneminde (Eylül-Mayıs) Gobi çölü üzerindeki yüksek basınçlara bağlı olarak kıtadan kuzeybatıya doğru eserler. Rüzgâr ekvatora ulaştıkça, Dünya'nın dönüşü, Güneydoğu Asya ana bölgesine doğru kuzeydoğu yönünde dönmelerine neden olur. Ocak ve Şubat aylarında Asya'da düşük bir basınç sistemine bağlı olarak modelin tersine dönmesine neden olacaktır. Sonuç, Hint Okyanusu'ndan nemli esintilerle zenginleştirilmiş, takımadaların çeşitli yerlerinde yağmur yağan önemli bir muson yağmurları meydana gelir.

Hâkim Rüzgârlar: Hâkim olan rüzgâr kalıpları, adalar arası yağışlarda önemli değişiklikler meydana getirmek için yerel topografik koşullarla etkileşime girer. Kuzey ve batıya doğru hareket eden muson bulutlar nem ile ağır olduğundan, Endonezya'nın batı ve kuzey kesimlerinde en çok yağış alır. Kalimantan, Sulawesi ve Papua'nın iç mekânları olan Batı Sumatra, Java, Bali, yılda 2,000 milimetre yağış bırakır. Kısmen, bu nem, nemli havayı tutan yüksek dağ zirvelerinden kaynaklanmaktadır. Cakarta yakınlarındaki Bogor kenti, yılda dünyanın en çok gök gürültülü gün sayısı olan 322 günü bulur. Öte yandan Avustralya'ya en yakın Adaları (Nusa Tenggara ve Java'nın doğu ucu da dâhil olmak üzere) kuraklık eğilimi gösterirken, bazı bölgeler yılda 1,000 milimetreden daha az olabilmektedir (www.globalcitymap.com/indonesia/indonesia-weather-map.html).

Ancak tüm bu klimatik şartlar, insan hayatı için olumsuz şartlar taşımasına rağmen, gerek pirinç tarımının getirdiği avantajlar ve gerekse diğer ekonomik zenginlikler, bu adalar üzerinde çok fazla miktarda insanın yaşamasına imkân hazırlamıştır.

4.5. Hidrografik Özellikler

Endonezya önemli dünya su ayrım noktalarından biridir. Sularının hem Pasifik akaçlama havzasına hem de Hint Okyanusu akaçlama havzasına gönderir. Yüzlerce irili ufaklı akarsular sularını Endonezya ülke sınırları içindeki 12 deniz vasıtasıyla Dünya'nın en uzak ulaştırdığını söylemek mümkündür. Bu okyanuslar vasıtasıyla dünyanın sular yarımküresinden karalar yarım küresine sularını göndermiş olur.

Su kaynakları bakımından zengin bir konumdadır. Bazı akarsularında ulaşım yapılabilmektedir (Güner ve Ertürk, 2005). Ülkenin başlıca akarsuları ülkenin büyük adalarında bulunmaktadır. Sumatra Adasındaki akarsular; *Musi, Kampar, Asahan, Siak, Rokar ve Hari*'dir.

Musi: Sumatra Adasının güneyinde yer alır. Nehir güneybatıdan doğuya doğru, Sumatra'nın omurgasını oluşturan Barışan Dağları aralığında, Kepahiang'da Bengkulu'da, Güney Çin Denizi'nin uzantısı haline gelen Bangka Boğazına akmaktadır. Endonezya'nın en uzun akarsuyu olup 750 km uzunluğundadır. Güney Sumatra eyaletinin çoğu drenajını yapar. Eyalet başkenti Palembang'dan geçtikten sonra, Banyuasin Nehri dâhil diğer birkaç nehirle birleşerek Sungsang şehri yakınlarında bir delta oluşturarak Malaka Boğazı'na dökülür. Yaklaşık 6,5 metre derinliğe kadar taranan nehir, öncelikle petrol, kauçuk ve hurma yağı ihracatı için kullanılan önemli liman tesislerinin bulunduğu Palembang'a kadar büyük gemiler

tarafından yönlendirilebilir. Bu nehir sistemi, özellikle de Palembang kenti çevresinde, adını taşıyan 7.-13. yüzyıl Srivija imparatorluğunun merkezi idi. Akarsu üzerinde turistik amaçlı tekne turları yapılmaktadır. Bu nehir boyunca Palembang'daki eskinden yaşamış olan, yerli halk yaşadığı tarihi evleri görmek mümkündür.

Kampar: Sumatra adasının omurgasını batı sahilinde oluşturan Bukit Barisan dağ sırasından aşağı inen uzun bir akarsudur. Akarsu, daha sonra Sumatra'nın doğu kıyısındaki Malacca Boğazı'na dökülür. Riau eyaletini dolaşarak uzun süren yol aldıktan sonra, Kampar Kanan ve Kampar Kiri olarak bilinen iki büyük kola bölünür. Daha sonra Kampar'ın halicinde Pelalawan bölgesindeki Langgar'da buluşurlar. Burada birçok akarsu ile birleşerek Kamparın geniş bir nehir ağzına yönlenir. Her yüksek gelgitte, denizden gelen yüksek dalgalar Kampar'ın aşağı akışına akar ve onu karşılar. İki karşıt enerjinin buluştuğu ve ayrıca nehrin huni şeklinden kaynaklandığı Kampar'ın olağanüstü gelgit delikleri ortaya çıkmakta; iç bölgelerde hızla 60 km'yi aşmaktadır. Bu gelgit delikleri, yerel olarak "Bono" olarak bilinir ve saatte 40 km'lik bir hızda yüksek sesle kükreyen sesle içeri girer.

Asahan: 150 km. uzunluğunda olup Barisan Dağları'nın derin bir vadileri içinde kuzey doğu yönünden gelip Tanjung Balai kenti yakınlarından Malaka Boğazı'na dökülür.

Siak: 370 km. uzunluğunda olup Pekanbaru kentinde Malaka Boğazı'na dökülür.

Borneo Adasının Endonezya'ya ait kısmı olan Kalimantan bölgesindeki en önemli akarsuları ise, *Kahayan, Mahakam, Barito, Kapuas* ve *Seruyan* ırmaklarıdır. Bunlardan *Kahayan* (Biaju Besar, Dayak Besar, Groote Daijak, Great Dajak, Great Dyacs); Orta Kalimantan'da 250 km. uzunluğunda olup, Mas Dağı'ndan çıkar, güney doğrultuda akar ve Jawa Denizi'ne dökülür. *Mahakam:* Doğu Kalimantan'da doğuda 1.681 metre rakımdan çıkıp 920 km. aktıktan sonra Samaranda kentine 48 km. uzaktan, Makassar Boğazı'na dökülür. *Barito;* Diğer adları Dusun, Banjar Besar, Banjarmasin'dir. Güney-Orta Kalimantan'da akan 900 km. uzunluğunda olup Jawa Denizi'ne dökülür. *Kapuas:* (Batang Lawai, Laue). Batı Kalimantan'da Kapuas Endonezya'nın en uzun ırmağı olup 1.143 km. ve 300 civarında çeşitli tatlı su balığı vardır. Güney Çin Denizi'ne dökülür. *Seruyan* (Seroejan); Orta Kalimantan'da 350 km. uzunluğunda olup, Jawa Denizi'ne dökülür.

Jawa adasında Bengawan Polo ve Progo *Cı Lıwung Cı Manuk*: karsuları yer alır. Jawa Adası'nda en önemli akarsu *Bengawan Solo'*dur. Bu akarsu 3.265 metre rakımdaki Lawu dağ eteklerinden çıkar, 540 km. uzunluğunda olup Surabaya kenti batısından Jawa Denizi'ne dökülür. Jawa Adasında yer alan *Progo*: 3.136 metre rakımdaki Sundoro Dağı eteklerinden çıkar, tarihi Kedu ovası ve Pawon, Borodubur tapınakları yakınlarından geçer, Yogyakarta'da Trisik plajından Hint Okyanusu'na dökülür. *Ci Lıwung*: 2.958 metre rakımdaki Gede Yanardağı eteklerinden çıkar, 120 km. uzunluğunda olup Batı Jakarta'da Jawa Denizi'ne dökülür. *Ci Manuk* (Kali Manuk) 1.200 metre rakımdaki Papandayan dağı eteklerinden çıkar 180 km. uzunluğunda olup İndramayu kentinden Jawa Denizi'ne dökülür.

Batı Papua'da Mamberamo ve Undır bu adanın önemli akarsularıdır. Yeni Gine Adasının Endonezya'ya ait olan batı kısmına İrian Barat adı'da verilir. Burada en önemli akarsu ise adanın ortasındaki sıradağlardan çıkıp, kuzeyde Büyük Okyanusa dökülen *Mamberamo* akarsuyudur. Akarsu adanın orta kemindeki 2.193 metre rakımlı Foja dağları eteklerinden çıkar, 670 km. uzunluğunda olup Pasifik Okyanusu'na dökülür. *Undır* (Lorentz ve Sungai Utra); Papua Adasının batısında 20. yüzyıla kadar hiç bilinmeyen akarsu Jayawija dağları boyunca akar ve Arafura Denizi'ne dökülür.

Sulawesi Adasında *Palu* akarsuyunun uzunluğu 20 km. olup Palu kentini ikiye böler ve Palu Körfezi'ne dökülür.

Ülkede irili ufaklı çok sayıda volkanik ve tektonik göller rastlanır. Ülkenin en önemli gölleri ise Sumatra Adasının kuzeyinde yer alan *Toba Gölü,* Selebes Adasındaki *Towuti ve Poso* gölleri ile Borneo Adasındaki Kalimantan bölgesindeki *Semajang ve Djempang* gölleri bunların başlıcalardır.

Toba Gölü: Endonezya'da Sumatra'nın orta kuzey kesiminde yer alan tektonik doğal bir göldür. Yaklaşık 100 kilometre uzunluğunda, 30 kilometre genişliğinde ve 505 metreye kadar derinliğe sahiptir. Sumatra adasının kuzey kesiminin Barisan Dağında yaklaşık 900 metre yüksekliğindedir Bu göl Endonezya'nın en büyük gölü ve aynı zamanda dünyanın da en büyük volkanik gölüdür. Gölün uzunluğu 50 km genişliği ise 15 km olup 1.140 km²lik alan kaplar (Samosir Adası dışında). Toba kaldera kompleksi, Sumatran volkanik cephe ile bitişik olan dört çakışan volkanik kraterden oluşur. Sularını Asahan Nehri aracılığı ile doğudaki Malakka Boğazına gönderir. Toba Kalderası son 25 milyon yılda içinde dünyada meydana gelen en büyük patlamadır. Günümüzde tahminen 69-77 bin yıl kadar önce meydana gelmiştir.

Kelimutu Krater Göllleri; Lesser Sunda Adaları ve ya "Nusa Tenggara" adaları olarak bilinen ada takımındaki Kelimutu (1648 m.) yanardağının tepesinde yer alırlar. Bu göller her biri farklı renkte olan üç krater gölü vardır. Göller mevsimine göre mavi, yeşil, kırmızı, siyah, kahverengi ve beyaz renklere bürünür. Her biri farklı sıcaklıktaki bu göllerin kimyasal yapıları da farklıdır.

Towuti Gölü; Selebes Adasında yer alan gölün yüzölçümü 561,1 km² ve yüzey rakımı: 293 m. dir. Towuti Gölü'nü çevreleyen ultramafik (ofiyolitik) kayaçlar ve lateritik topraklar, gölde ve çökeltilerde, Archean Okyanuslarında ve Mars'da işletilen mikrobik ekosistemlere benzer, çeşitli, egzotik bir mikrobik topluluğu besleyen ferrujik metal substratlar sağlar.

Poso Gölü; Selebes Adası'nda olup, Endonezya'nın 3. büyük gölü olan en derin noktası 510 m ve ortalama derinlik 195 m. dir. Endonezya'nın en derin göllerinden biridir. Sulawesi merkezindeki Poso'da bulunan Poso Gölü, hemen hemen tüm göl kıyısını örten beyaz ve sarı plaj kumullarına sahiptir.

Djempang Gölü; Timur Adasında Kalimantan bölgesindeki bir göldür. Deniz seviyesinden 68 metre yükseklikte yer almaktadır.

Semajang Gölü; Timur Adasında Kalimantan bölgesinde yer alır.

4.6. Biyoçeşitlilik Özellikler

Biyoçeşitlilik kara, deniz ve diğer su ekosistemleri ve parçası oldukları ekolojik kompleksler de dahil olmak üzere tüm kaynaklardan canlı organizmalardan meydana gelen habitattır. Endonezya biyoçeşitlilik Dünya'ya bakımından önemli bir yere sahiptir. Endonezya el değmemiş doğal alanlarıyla dünyada Brezilya'dan sonra en zengin ikinci biyoçeşitliliğine sahiptir. Endonezya, Brezilya ve Kongo'dan sonra dünyanın üçüncü büyük orman alanı barındırır. Yaklaşık 130 milyon hektar orman alanlarını kapsar. Her ne kadar dünya arazi yüzeyinin sadece yüzde 1.3'ne sahip olsa da tür bakımından dünyanın tüm türlerin yaklaşık yüzde 17 Endonezya bulunabilir. Endonezya Orman Bakanlığı'nın verileri, ülkenin ormanları habitat için çiçekli bitkilerin (dünyanın çiçekli bitkilerin yüzde 10'u) 27,500 türler de dâhil olmak üzere diğer çeşitler 38.000 bitki türleri ve 1531 kuş türü (dünyanın yüzde 5) arasında olduğunu göstermektedir. Ayrıca ülkede şifalı bitkiler 3.000 türleri bulunur (http://www.antaranews.com/en/news).

Endonezya adalarından Batı Papua'daki Yağmur ormanları; Dünyanın en yüksek ve en büyük tropik adasıdır. Ormanlarında dün-

yanın en büyük kelebeğinden en uzun kertenkelesine, ağaç kangurularından rengârenk kuşlarına farklı türlerin barındığı bir biyolojik çeşitlilik var. 124 tanesi endemik olan 16 bin bitki var olduğu bilinmektedir.

Borneo Adası ise yedi ayrı ekolojik bölgeye sahip olup, biyolojik çeşitlilik açısından, 220 bin kilometrekarelik alana sahiptir.

Bu güne kadar keşfedilen tür çeşitliliğine bakılacak olursa yeryüzünde eşi benzeri bulunmayan, vahşi doğa harikasıdır. Ne var ki Endonezya'nın birçok bölgesinde yaşayan halk vahşi hazinenin farkında değildir. Her geçen gün hızla tükenen bitki örtüsü, ormanlar ve canlılar yok olmaktadır. Bugün Endonezya dünyanın en hızlı ormansızlaşma oranı ülkeler arasındadır. Endonezya Yağmur ormanları sadece ülke değil aynı zamanda tüm Asya ve Dünya'yı ilgilendiren bir olaydır.

Endonezya'da her yıl gerçekleşen orman yangınları ve bazı yılların kurak geçmesi Endonezya halkının sağlığını ve bölgedeki diğer canlıların yaşamını tehdit ediyor. Bu gün Endonezya'daki biyolojik çeşitlilik de tehdit altındadır. Nesli tükenmekte olan orangutan, bulut benekli leopar, Malaya ayısı, gibon, Sumatra gergedanı ve Sumatra kaplanı gibi birçok tür de orman yangınları yüzünden yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalıyor (https://gaiadergi.com/). Bazen yöre halkı tarafından tarla açma gayesiyle yakılan ormanların yerine palmiye ağacı dikimi yapıldığı bilinir.

Bu doğal zenginliklerin farkında olan ülke yetkilileri çoğu yerde doğal zenginlikleri korumak için doğal park haline getirilerek koruma altına alınmıştır.

5. Beşeri Coğrafya Özellikleri

5.1. Nüfus Özellikleri

Endonezya'nın nüfusu 1940 yılların başlarında nüfusu 70 milyon kadardı. Bu nüfus, 1950'de 75 milyona, 1960'da 92 milyona, 1970'de 120 milyona, 1980'de 146 milyona, 1990'da 178 milyona 1995'de 203.583.886 kişiye ulaşmıştır. 2007'de nüfus 234.693.997 kişiye ulaşmıştır. 2010 yılı nüfusu 231.749.876 kişi, 2015 yılı nüfusu 257,6 milyondur ve nüfus yoğunluğu ise km²'ye 121,7 kişi düşmektedir. Yapılan hesaplamalara göre, ülkenin nüfusu 2020 yılında ise 276 milyona ulaşacaktır. 1995 yılı verilerine göre, ortalama ömür erkeklerde 59, kadınlarda 63 yaş olarak tespit edilmiş. Doğum oranı % 2,4, ölüm oranı ise % 0,8 olarak gerçekleşmiştir. Nüfusun genel yapısını genç nüfus oluşturur. Toplam nüfusun % 36,6'sını 0-14 yaş grubu, % 28,3'ünü 15-29 yaş grubu teşkil eder. Bu nüfusun % 49,9'unu erkek, % 50,1'ini kadın nüfus teşkil etmekteydi. Nüfusun yaklaşık % 31'i şehirlerde yaşamaktaydı. Yıllık nüfus artış oranı % 1,8 dolayında idi.

257 milyonun üzerindeki nüfusuyla Çin, Hindistan ve ABD'nin ardından Endonezya dünyanın en kalabalık 4. ülkesidir. 1960'ların sonlarından itibaren uygulamaya konulan aile planlaması programı sonucunda nüfus artış oranında azalma olmuştur. Bu oran 1960 ve 1970'lerde %2,3, 80'li yıllarda %1,97 civarındayken 90'lı yıllarda ortalama %1,49'a düşmüştür. Yüzölçümünün sadece % 7'sini oluşturan Java, Bali ve Madura adalarında halkın % 60,4'ü yaşamaktadır.

5.2. Dil ve Etnik Özellikleri

Ülke dil, din, kültürel ve sosyal açıdan çok çeşitlilik arz etmektedir. Yaklaşık olarak 250 farklı dil ve lehçenin konuşulduğu Endonezya'da dört ana dil yaygın olarak kullanılmaktadır. Kentlerde önemli bir etnik Çinli nüfus mevcuttur.

Endonezya'nın doğal yapısı ülkenin dil ve etnik yapısına büyük etki etmiştir. Özellikle ülkenin çok sayıda adalardan oluşması, tarih boyunca birbirinden bağımsız kabilelerin yaşamasına yol açmıştır. Ülkede, 300 kadar etnik grup bulunmakta ve 365 kadar farklı lehçelerde dil konuşulmaktadır. Etnik

Yapı %40.06 Java, %15.51 Sundaneseler, %3.7 Malay, %3.58 Batak, %3.03 Madura, %2.88 Betavi, %2.73 Minangkabau, %2.71 Bugis, %1.96 Banten, %1.74Banjar, %1.66 Bali, %1.44 Açe, %1.36 Dayak, %1.34 Sasak, %1.2 Çinli, %15.11 diğerleridir.

Bu lehçeler, 16 büyük grupta toplanır. Bugün resmi dil olan Malay dilini (Bahasa Endonezya) yaklaşık 23 milyon insan konuşur. Bu dil, Sumatra'nın doğusundaki Djambi ilinde konuşulan bir Malay lehçesinden geliştirilmiştir. Diğerleri, Malay diline yakın lehçeleri konuşurlar. 74 milyon insan Cava dilini, 30 milyon insan Sunda dilini konuşmaktadır. Ülkede ayrıca Bali, Banjar, Batak, Bugin, Mandura, Minang dillerinin yanında diğer bazı yerel dillerde konuşulur. Yabancı dil olarak en yaygın olanı İngilizcedir.

5.3. İnanç Özellikleri

Dilde görülen çeşitlilik, dini yapıda pek fazla görülmez. 2000 yılı belirlemelerine göre, Ülkede; Müslüman %86,1, Protestan %5,7, Roma Katolik %3, Hindu %1,8, %1 Budist ve %1 den az kısmı da Konfüçyanisttir. Bali adasında ise nüfusun % 90'ı Hinduizm'e inanır. Ülke nüfusunun % 87'i Müslüman olmasına rağmen, Endonezya anayasasına göre resmi din beş tanedir (İslâm, Protestan, Katolik, Hinduizm ve Budizm).

Endonezyalılar için tasavvufun büyük bir önemi vardır. Gerek İslamiyet'in Endonezya adalarında yayılışında gerekse Müslüman halkın din anlayışının şekillenmesinde önemli roller oynamıştır. Endonezya toplumu bugün bile velilere büyük hürmet göstermekte, çeşitli yerlerdeki başlıca mutasavvıf ve sufilerin mezar ve türbeleri günümüzde iyi bir şekil de korunmakta ve yaygın olarak ziyaret edilmektedir (Görsoy, 2003).

Endonezya'nın Sumatra adasının batısında yer alan Minangkabau bölgesinde XIX. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan dinî hareket olan Pedriler farklı uygulamalarıyla dikkati çeker. Minangkabau, XV. yüzyılın sonlarında İslâmiyet'in kabul edilmesine rağmen "âdât" adı verilen eski kabile hukuku uygulamalarının ve geleneklerinin devam ettirildiği bir bölgedir. Burada anaerkil aile sistemi hüküm sürüyor, taşınmaz mallara ancak kadın vâris olabiliyordu; koca ise eşinin mallarını çalıştıran bir ortakçı, bir iç güveyi konumundadır (Gürsoy, 2014).

Hıristiyanlar yoğun olarak, doğuda Timor adasında yaşamaktadır. Başta Portekizliler olmak üzere, Avrupa Ülkeleri, Timor adasındaki Hıristiyanları Endonezya'dan ayrılması için sürekli kışkırtılar. Bu sebeple, zaman zaman Timor adasında ayaklanmalar ve çatışmalar yaşandı ve 1999 yılında BM'nin istekleri doğrultusunda Endonezya, Doğu Timor'dan çekilmek zorunda kalmıştır. Doğu Timor, 1 milyon nüfuslu ayrı bir devlet olmuştur.

5.4. Endonezya'da Yerleşme

Ülkede halkın yarıdan fazlası köylerde yaşar. Kıyı bölgelerinde yaşayan halk ile iç kesimlerde yaşayan hak arasında hayat tarzı bakımından büyük farklılıklar görülür. Halk el sanatlarına düşkündür ve özellikle kumaş dokuma ve işlemeyle uğraşır. Batik adı verilen egzotik renk ve desenli kumaşlar en fazla işlenen el sanatı ürünleridir. Bu özelliklerini evlere de yansıtmışalar ve genellikle el sanatlarıyla süslenmiştir (www.gezimanya.com.).

Endonezya'nın nüfusunun neredeyse üçte biri olan 80 milyon insan şehirlerinde yaşamaktadır. Bu sayı her geçen gün artmaktadır. Endonezya'nın başkenti Jakarta'dır. Jakarta ismi *"zafer veya muzafferiyet"* anlamına gelir. Jakarta şehrinin nüfusu 2016 yılında 10.483.109 kişi olup, dünya şehirleri arasında 4. sıradadır. Aynı zamanda Güneydoğu Asya'nın da en kalabalık şehridir. Ülkenin diğer önemli şehirleri 2016 sayımlarına göre Surabaya (2.877.647), Bandung (2.578.414), Palembang (1.459.925), Medan (2.229.915), Semarag (1.647.884), Ma-

kassar (Ulung Pandag; 1.522.404), Batam (1.498.466), Denpasar (1.176.900), Pekan Baru (1.1.68.355), Bogor (1.102.307), Bandar Lampung (983.582), Padang (918.785), Samarinda (894.135), Malang(865.235), Tasikmalaya (832.449), Banjarmasin (694.660), Jampi (619.526), Potianak (614.161), Sukarta (506.732), Mataram (468.354), Ambon (445.403), Manado (430.666) ve Yogjakarta (385.184) dir.

6. Ekonomik Coğrafya Özellikleri

Endonezya'nın ekonomisi birinci dereceden enerji kaynaklarından petrol ve doğal gaza dayanır. Bununla birlikte tarım hale önemini devam ettirir. Kendi bölgesinde yani Güneydoğu Asya'nın birinci dünyanın ise 16. büyük ekonomisine sahiptir. Ülkede GSYİH 951.943 (2016, IMF) $, KBGSYİH ($), 3.679 (2016, IMF), büyüme oranı % 5.5'dir. Karma ekonominin hüküm sürdüğü Endonezya'da özel sektör ile devlet ekonomide güçlü bir etkisi vardır.

Endonezya'nın İslam'i siyasetin bir gereği olarak burjuva sınıfı azalmış ve ekonomik gelirin büyük çoğunluğu ş orta sınıfa dağılmıştır (Vedi R. Hadiz & Richard Robison, 2012).

Güneydoğu Asya'nın en büyük ekonomisi olup G20 ülkeleri arasındadır. Giderek büyüyen dünya ekonomisinin etkisiyle Endonezya dış ülkelerle olan ticari ve endüstriyel ilişkilerini artırmış ve yıllık 100 milyar doların üzerinde ihracat yapmaya başlamıştır. Bunda en büyük etken ülkenin yanı başında Çin ve Japonya ile olan ticari ilişkilerdir.

Ekonomide tarımın mevcut durumda kuvvetli bir ağırlığı bulunmaktadır. Bununla birlikte bağımsızlığına kavuştuğu dönemden itibaren sanayi, madencilik ve ticarette çok önemli ilerlemeler kaydedilmiş ve bu ilerlemeler devam etmektedir. Topraklarının sadece %7,5'u ekilebilir durumdadır. Sulanabilen arazilerde senede iki defa mahsul almak mümkündür. Ayrıca orman ürünü ihraç eden ülkeler arasındadır.

2006 yılı itibariyle, ihracat 102,3 milyar dolar, ithalât 77.73 milyar dolardır. İhracat malları; petrol ve gaz, elektrikli aletler, kontrplak, tekstil (pamuk ve pamuklu mamuller, yünlü kumaşlar, kürk ve deri) pirinç, kimyevî maddeler ve kauçuk satılmaktadır İhracat yaptığı ülkeler; Japonya %19,3, Singapur %11,8, ABD %11,5, Güney Kore %7,8, Çin %7,7'dir.

İthalat malları ise; makine ve ekipmanı, kimyasallar, yakıtlar, gıda maddeleridir. İthalat yaptığı ülkeler ise; Singapur %30,3, Çin %11,5, Japonya %9, Malezya %5, Tayland %4,1, Avustralya %4'dır.

Endonezya'nın üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar; ASEAN, APEC, ARF, AsDB, ASEAN, CCC, CP, ESCAP, FAO, G-15, G-19, G-77, IAEA, IBRD, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, IMF, IMO, Interpol, IOC, IOM (gözlemci), ISO, ITU, MIGA, MONUC, NAM, OIC, OPCW, OPEC, UN, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIKOM, UNMIBH, UNMOP, UNMOT, UNOMIG, UPU, WB, WCL, WFTU, WHO, WIPO, WMO, WToO, WTO'dur.

6.1. Tarım Özellikleri

Endonezyalıların yaklaşık üçte ikisi hayatta kalmak için yeterli yiyecek ve para kazanmak için tarımla uğraşmak zorundadır. Endonezya'da tarım topraklarının az olmasına karşılık sıcaklık ve yağışa bağlı olarak verimin yüksek olması onun bu açığını kapatır. Yılda 2-3 ürün alınabilen araziler mevcuttur. Ekilebilir arazilerinin çoğunluğu Cava, Bali ve Sumatra adalarındadır. Ülke topraklarının volkanik olması verimi artırmaktadır. Nitekim kauçuk üretiminde dünyada ikincidir. Hindistan cevizi, şekerkamışı, çay, tütün, kınakına, kakao ananas, soya fasulyesi karanfil, tarçın akaju cevizi, çay ve egzotik meyveler

başlıca ihraç ürünleridir. Ülkede en çok ekilen tarım ürünü pirinçtir. Pirincin çok yetiştirilmesine rağmen, halkın temel beslenme maddesi olduğu için ülke ihtiyacını dahi karşılayamamaktadır.

Ülkede yetiştirilen önemli meyveler ise portakal, mango, ananas, papaya, muz ve salak meyvesidir. İç piyasada talep edilen diğer meyveler ise rambutan, guava, avakado, durian, sapodilladır. Meyve üretim merkezi Java adası olup, durian meyvesi Sumatra adasında üretilmektedir

Endonezya dünyanın ikinci en büyük palmiye yağı üreticisi, dördüncü en büyük kahve üreticisi, önde gelen kauçuk ve Hint kamışı kaynağı, baharat ve belli başlı yağ üreticisi ve ihracatçısıdır.

Ülkede kullanılan temel besin kaynağı pirinçtir. Endonezya dünyanın en büyük üçüncü pirinç üreticisi ülkesidir. Kendi kendine yeterliliği 1985 ve bundan uzun bir süre sonra ithalat ile açığını kapattıktan sonra 2004 yılında sağlamış bir ülkedir. Java, Bali ve Madura gibi adalar başlıca pirinç üretim merkezleridir. Sanayileşme ve nüfusun yoğunluğu ekilebilir alanların kaybına yol açmıştır. Endonezya'da pirinç üretiminde 1985 yılından beri azalma olduğu görülmektedir. 2004 ve 2005 yıllarındaki güçlü üretim ithalat ihtiyacını ortadan kaldırmıştır. Ülkede 2004 yılında 54,3 milyon ton kabuklu pirinç (33,4 milyon ton kabuksuz pirince denk) üretim gerçekleşmiş olup 32 milyon ton olan kabuksuz pirinç ihtiyacı aşılmıştır.

Yağ üretimi için en verimli bitki palmiye olup, Dünyada en çok üretilen ve tüketilen yağ konumundadır. 2020 yılında ise palm yağı ihtiyacının 40 milyon tonu aşacağını ortaya koymaktadır. Üretimi Malezya ve Endonezya'nın Dünya Palmiye yağı üretimin % 90'ı Endonezya ve Malezya'daki ekili alanlarda üretilmektedir. Endonezya'da son yıllarda ülkedeki ekonomik gelişmelerin aksine palmiye yağı üretiminde hızlı bir artış yaşanmıştır. Palmiye yapı üretimi Malezya ve Endonezya'nın, dünya ticareti ise Malezya'nın kontrolü altında olan palm yağı, dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yağ sektörünün bir numaralı tartışma konusu halinde. Özellikle de; soya-palm yağı konusunda Amerika ve Malezya arasında kıyasıya bir rekabet söz konusudur.

Ülke sınırlarındaki yağmur ormanları hızla palmiye plantasyonlara dönüştürmesine bağlı olarak orman tahribatının ulaştığı boyutlar oldukça ürkütücü boyuttadır. Malezya'nın ardından dünyada ikinci büyük üretici durumuna gelmiştir.

Bir zamanlar dünyanın en büyük kauçuk üreticisi olan Endonezya 1960 ve 1970'li yılların başlarında bu sektörü ihmal etmiştir. Daha sonra yeni uygulamalar ve daha fazla üretim sağlayan çeşitlerin ikamesi ile rehabilitasyona gidilmiş olup 1967 yılında 736 bin ton olan üretim 2004 yılında 1.85 milyon tona ulaşmıştır.

Kahve üretiminde Endonezya bugün dünyanın 4. büyük üreticisi konumundadır. Üretimin %90'lık bölümü robusta çeşididir. Kalan miktar ise %10 oranında arabica çeşididir. Ana kahve üretim alanlarının bulunduğu bölgeler Sumatra (Lampung, Bengkulu, Jambi ve South Sumatra) ve Sulawesi'nin belirli bölümleridir. 1968 yılında 157 bin ton olan kahve üretimi 2002 yılında 609 bin tona ulaşmıştır.

Dünyanın en pahalı ve en az üretilen kahvesi Kopi Luwak, Endonezya'nın Bali Adası'nda üretilir. Bu kahve çeşidi 1700'lü yıllardan bu yana üretimin yapıldığı bilinir.

Endonezya'da kakao üretimi de son yıllarda popüler ürünler arasında yer almaya başlamıştır. 2002 yıllarından itibaren ülkedeki üretim dünyanın ikinci büyük üreticisi Gana'yı geride bırakarak Fildişi Sahili'nin ardından ikinci sıraya yerleşmiştir. İhracatın büyük bir bölümü ABD'ye (%40) ve ayrıca Malezya (%18), Brezilya (%17) ve Singapur'a (%11) yapılmaktadır. Sulawesi'nin güney, güney-do-

ğu ve merkezi bölgelerinde yapılan üretim toplamın yaklaşık %75'ini temsil etmektedir. Toplam ekim arazisi 700.000 ha civarında olup 350.000 civarında yetiştirici bulunmaktadır. İç tüketim oldukça düşük olup, yıllık 35.000 ton civarındadır (http://ekonomi.gov.tr).

Endonezya'da belirli miktarlarda baharat ve bitkisel ürün üretimi mevcuttur. Endonezya Hindistan'dan sonra dünyanın ikinci büyük biber (birinci büyük beyaz biber) üreticisi olup, 100.000 ton civarında üretimi vardır.

Cava'daki pirinç tarlalarında çiftçiler, pulluk çekmek için Asya mandası kullanılır. Tarım yıllarca ülke ekonomisinin en önemli ve büyük sektörlerindendir.

6.2. Ormancılık

Ülkenin üçte ikisinin ormanlık olması ekonomiye orman ürünlerinin katkısını arttırmaktadır. Orman ürünlerinde dünya ülkeleri arasında ikinci sırayı almaktadır. Kerestesi değerli olan abanoz, tikağacı ve Hint meşesi ağaçları, kauçuk ormanlarından elde edilen kauçuk, kına ağacı kabuklarından elde edilen kinin ülke ekonomisine büyük katkısı bulunan orman ürünleridir. Dünya kinin ihtiyacının % 90'ını Endonezya karşılamaktadır. Ormanlar devlet kontrolündedir. http://tr.wiki.admicos.cf/wiki/ Endonezya

6.3. Hayvancılık

Hayvancılık ülke ekonomisinde fazla bir yer tutmaz. En çok beslenen hayvan mandadır (İzbırak, 1992) koyun, keçi ve kümes hayvanları beslenmesi yaygındır. Manda aynı zamanda pirinç tarımında güç olarak kullanılır. Hayvan çeşitleri çok boldur. Dünyada kuş çeşitlerinin bolluğu ile meşhurdur. Tropik ormanlarda kaplanlar, leoparlar, büyük orangutanlar, maymunlar, her boyda yılanlar, sürüngenler, bataklık bölgelerinde timsahlar ülkenin her bölgesinde bulunan hayvanlardır. Sumatra ve Kalimantan'da Hindistan filleri, Sumatra ve Java adalarında ise gergedanlar bol olarak bulunur.

6.4. Balıkçılık

Endonezya'nın fizikî yapısı icabı balıkçılık kırsal yaşamın önemli bir parçası ve mahalli üretimde kalmıştır. Geleneksel balıkçılık yöntemleri arasında küçük, elle tutulan ağlar bulunur; ancak bu günlerde büyük ağları kullanan ve çok sayıda balık yakalayan birçok büyük balıkçı teknesi vardır. Son zamanlarda bir gelişme görülmüştür. Senelik balık istihsali iki milyon ton dolaylarına erişmiştir. Genellikle kıyı balıkçılığı olarak yapılan balıkçılık, ülke için ticari bir vasıf taşımaz. Japonya'nın yardımlarıyla balıkçılık gelişmekte, açık deniz balıkçılığı için çalışmalar yoğunlaşmaktadır. http://tr.wiki.admicos.cf/wiki/Endonezya

6.5. Madencilik

Ülkenin yeraltı kaynakları petrol, doğal gaz ve kalay bakımından oldukça zengin sayılır. Dışarıya ihraç ettiği petrol, doğal gaz ve kalay en önemli gelir kaynaklarıdır. Endonezya dünyadaki en büyük kalay üreticilerinden birisi olup rezervlerin 1milyon tonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Dünya kalay istihsalinde dünya devletleri arasında üçüncü sırayı alır. 2003 yılında 71 695 ton kalay filizi çıkarılmış olup 2002 yılındaki 88 142 tonun altında kalmıştır. Ayrıca altın, gümüş, demir, nikel, manganez, boksit ve kömür de vardır. Sanayi gelişmektedir. Özellikle petro-kimya, otomotiv, dokuma, çimento, kauçuk gibi sanayi kolları mevcuttur. Sanayi tesislerinin bir kısmı, yabancı sermaye ile kurulmuştur. Yıl geçtikçe turizm yatırımları ve gelirleri artmaktadır.

Madenlerin işletilmesi sömürge devrine göre, ülke için daha faydalı hâle gelmesine rağmen, ekonomi halen dışa bağımlı, dış yatırımlara muhtaçtır. Endonezya'nın milli gelirinin hızla arttığı gözlenir. Şüphesiz bunda ül-

keye hızlı bir şekilde ve fazla oranda yabancı sermaye akışının rolü büyüktür. Ülkenin doğal zenginliklerinin çok olmasına karşılık kişi başına düşen milli gelir oldukça düşüktür.

Yıllık 50 milyon ton olan petrol üretimi ülke petrol rezervlerinin pek azının değerlendirilmesi ile elde edilir. Petrol rafinerilerinin gelişmesi her geçen gün petrol üretimini artırmaktadır. Petrol en ziyâde Sumatra ve Kalimantan bölgelerinden elde edilmektedir. İhracatının yarısını petrol tutmaktadır.

6.6. *Sanayi*

Sanayi, ancak bağımsızlıklarına kavuştuktan sonra kurulmaya başlandı. İmalat sanayi, Endonezya'nın iktisadi büyümesinin arkasındaki itici güçtür. Belli başlı sanayi sektörleri arasında tekstil, kağıt, motorlu araçlar, demir-çelik, alüminyum, petrol rafinerileri, petrol-kimyasallar, çimento ve yüksek teknoloji sanayileri yer almaktadır. Endonezya yüksek nüfusu, sahip olduğu hammade çeşitliliği sanayinin gelişimi için önemli unsurlardır. Hükümet tarafından önem verilen sektörler; enerji, kimyasallar, tekstil, makina, metal işleme, madencilik ürünleri, makina ve elektronik, gıda, kakao, palm yağı ve kauçuk işleme endüstrileridir. Tekstil ve hazır giyim sanayi, petrol ve gaz dışında ülkenin en büyük ihracat gelirini ve istihdamı sağlayan temel sektördür. Ancak, son yıllarda Çin mallarının rekabetinden olumsuz etkilenmiştir (.

Petrol rafinerileri, demir-çelik sanayii, lâstik, çimento, kâğıt, kinin, gübre, dokuma fabrikaları her geçen gün çoğalmaktadır. Tuz üretimi devlet tekelinde olup, ülke ihtiyacını karşılayacak seviyededir. Limanları her tonajdaki gemilerin yanaşmasına elverişli, tersaneleri de her geçen gün gelişmekte olmasına rağmen kendi deniz filosu yetersizdir. Ülkenin en çok sıkıntı çektiği husus elektrik enerjisinin yeterli olmamasıdır. Fakat son yıllarda bu konuda kayda değer çalışmalar yapılmaktadır. Makina, elektronik, dokuma ve kimya sanayi gelişme içerisindedir. http://tr.wiki.admicos.cf/wiki/Endonezya

6.7. *Ulaşım*

Endonezya'nın birbirine yakın veya uzak olan binlerce adadan oluşması, adalar arasında kara ve demiryolu ulaşımının imkânsızlaştırması denizyolu ulaşımının ön planda olmasını kaçınılmaz kılmaktadır (Atasoy, 2003). Ulaşım denizyolu ve havayolu ile sağlanır ve ülke ihtiyacını karşılayacak seviyededir. Bir diğer yerli ulaşım aracı işe becaklardır. Gelen turistlerin çok fazla rağbet göstermesinin yansıra, yerlilerinde çok kullandığı bir araçtır.

Karayolları: Karayolu ulaşımı önemli olmadığı için fazla gelişmemiş olup, karayolları ağı gelişmişlik düzeyi açısından bölgelerarası farklılık gösterir. Sumatra, Bali ve Madura illerindeki yolların oldukça iyi durumda olmasına rağmen Sulawesi, Kalimantan ve Iriyan Jaya'dakiler yetersizdir. Bununla birlikte yeni yollar yapılmakta ve varolanlar onarılmaktadır. Toplam uzunluğu 372.929km olan yolların %55'lik kısmı asfalt yoldur. Olumsuz iklim koşulları nedeniyle yolların sık bakımının yapılması gerekmektedir.

Demiryolları: Endonezya'da karayolları ile kıyaslandığında demiryolları yetersizdir. Demiryolu uzunluğu 4.780 km'dir. Java adasında 3471 km, Sumatra adasında 1.309 km'dir. Hem yük hem de yolcu taşımacılığında kullanılmaktadır. Demiryolları devlet teşekkülü olan Kerata Api Indonesia tarafından işletilmektedir.

Ülke adaları arasında düzenli ada seferleri yoktur. Yolcular genellikle deniz koşullarına ve rüzgara bağımlı kılınmıştır. Birçok ada arasında Malezya'ya özgü Prato adı verilen gelenksel yelkenliler kullanılmaktadır (Atasoy, 2003).

Havayolları: Gelişmiş bir havayolu sistemine sahip olan Endonezya'da 179 ticari havaalanı bulunmaktadır. Bunlardan 61 ta-

nesi büyük olarak nitelendirilmekte olup, 7 tanesine büyük jetler de inebilmektedir. Endonezya'daki havayolları 1990'larda hızla büyümüştür. Ancak, yaşanan ekonomik krizden olumsuz etkilenmişlerdir. Ülkenin işleyen en büyük hava yolu şirketi Lion Air'dir. Uçuş güvenliği kriterlerine göre ulusal havayolu şirketi Garuda dâhil; tüm Endonez firmalar Avrupa Birliği tarafından havaalanlarına inişine izin verilmemektedir.

Limanlar: Endonezya bir adalar ülkesi olmakla birlikte, yeterli alt yapıya sahip liman sayısı sınırlıdır. En büyük genel kargo limanı Cakarta'da bulunan Tanjung Priok olup, ihracatın %28'i ve ithalatın %45'i bu limandan yapılmaktadır. Endonezya'ya deniz yolu ile gelen kargo genel olarak Singapur üzerinden aktarmalı ülkeye ulaşmaktadır. Diğer önemli limanlar, Tanjung Perak (Surabaya), Belawan (Medan), Soekarno-Hatta (Makassar) ve Benoa (Bali)'dir.

Konteyner limanı olarak, Tanjung Priok 2.100.000 (TEU- Twenty Feet Equvaivalent Units) yılık konteyner yükleme boşaltma yapmaktadır. Diğer limanlardan, Tanjung Perak 1.200.000 TEU'luk işlem yapmaktadır. Belawan 200.000 TEU, Tanjung Emas (Semerang) 260.000 TEU, Makassar 177.000 TEU, Pontianak 93.000 TEU, Panjang 76.000 kapasitelidir (http://ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Endonezya).

6.8. Turizm

18 bin adanın bulunduğu bir ülkede farklı özellik ve genişlikteki kumsallar en fazla turist çeken yerlerdir. Başta Bali ve Lombok gibi çok bilinen yerleri dışında Endonezya'da çok az kişinin bildiği yerler de bulunuyor. Bu ada ülkesi dünyanın en geniş tropik ormanlarına ev sahipliği yapıyor ve birçok dünyanın önde gelen tüplü dalış ve şnorkel bölgelerine de sahiptir (https://gezievreni.com/endonezyada). İnsanlar adaları ziyaret ederek dünyadaki en eski yağmur ormanlarını, plajları görmek ve adalar üzerindeki vahşi yaşam hakkında daha fazla bilgi edinmek için giderek büyüyen bir turizm endüstrisi gelişmektedir. Endonezya'nın bazı destinasyon merkezlerini kısaca inceleyelim.

Endonezya'daki tüm adalardan muhtemelen *Bali* popüler bir destinasyonlarından biridir. Sürekli olarak seyahat ödülleri kazanan muhteşem plajlar, sarp kıyılar, tropik iklim, yemyeşil pirinç tarlaları ve volkanik yamaçlar ile pek çok doğal güzelliğe sahip. Bunların yanı sıra bir de renkli, derin manevi ve eşsiz Hindu kültürü de eklenince karşınıza neredeyse düşsel bir ada çıkıyor.

Turizm değerleri bakımından görülecek yer arasında başta *Cakarta şehri* gelir. Java adasındaki şehir ülkenin de başkenti durumundadır. Modern şehir grubunda yer alır.

İstiklal Camisi; Endonezya dünyada en çok müslüman bulunan ülkedir, bu nedenle ulusal bir camiyi hakeden bir ülke varsa bu da Endonezya'dır. 1978'de bu fikir Başkan Suharto tarafından gerçekleştirildi ve cami temeli atıldı. İstiklal Arapça'da özgürlük demektir ve cami ismini koloni olmaktan kurtulup özgürlüklerine kavuştukları dönemde adlandırılmıştır. Bu özgürlüğü kutlama ve hatırlama niteliği taşımaktadır. İstiklal Camisi, Endonezyadaki Cava halkı teması taşıyan camilerden farklıdır. Müslümanların dua evi büyük beton bir binadır ve eski Sovyet stilindeki binalara benzer. Ana bölüm dörtgendir ve ortasında 12 kolon bulunur. 5 katmandan oluşan balkonlar, ortadaki ana bölüm seviyesindedir ve kemerlerle desteklenmektedir.

Yogyakarta şehri Cava Adası'nda yer alır. Ülkenin en önemli kültür ve sanat şehri Yogyakarta Üniversite Şehri" olarak bilinir. Borobudur ve Prambanan gibi meşhur tapınaklara yakınlığıyla da bilinen şehrin kendisi tek başına zaten bir sanat ve eğitim merkezidir. Birçok turistik etkinliğe ve iyi alışveriş mekânlarına da sahip olan Yogyakarta, sismik olarak Java'nın en aktif bölgelerinden biridir.

Borobudur Tapınağı; Cava Adası'nda görülmesi gereken yerlerin başında gelir. Dünyanın en büyük Budist tapınağıdır. 1997'de UNESCO Dünya Kültür Mirasları Listesi'ne alınan Güneydoğu Asya'daki en eski anıttır. Yapı, M.S. 775-842 yılları arasında Cava Adası'nda hüküm süren Sanjaya ve Sailendra hanedanları tarafından inşa ettirilmiştir.

Prambanan Tapınağı; Dünyanın en büyük Budist tapınağından sonra sıra geldi dünyanın en güzel, Endonezya'nın en büyük Hindu tapınağına. Prambanan Tapınağı Java bölgesinin en büyük tapınak kompleksidir. 3 ana tapınak olup bunların her biri Hindu tanrılar Shiva, Vishnu ve Brahma'ya adanmıştır. Hindu inanışına göre 3 ilah (Trimurti) sembolleri ile donatılmış tapınak kompleksidir.

Surabaya şehri Cava Adası'nın doğu kısmında yer alır. Endonezya'nın 2. büyük kenti ve 6 milyon kişiyi içinde barındırıyor.

Raja Ampat, Yeni Gine Adası'nın en kuzeybatı ucunda yer alıyor. Raja Ampat (Dört Kral) 1.500 ada ve adacıklardan oluşan bir takımada. Deniz araştırmalarına göre Raja Ambat su altı yaşamında dünyanın en zengin yeri olarak biliniyor. Bu yüzden de dünyanın en meşhur dalış noktalarından biridir.

Tanjung Puting Ulusal Parkı, Kalimantan Bölgesi'nde, Borneo Adası'nda bulunuyor. Ekoturizm açısından oldukça popüler bir yer olan park, birçok yerel tur firmaları hem vahşi yaşam hem de araştırma merkezlerine birkaç gün süren turlar düzenliyor. Vahşi yaşamlarına tanık olabileceğiniz canlılar arasında şebekler, makaklar, bulut benekli leoparlar, güneş ayıları, pitonlar, timsahlar ve en önemlisi orangutanlar yer alıyor.

Flores Adası; Sumbawa'nın doğusunda ve Lembata'nın batısında bulunuyor. Hem doğal hem de kültürel açıdan görülebilecek birçok yeri olan adanın en meşhur yeri Kelimutu Volkan Kalderasıdır.

Torajaland, (Tana Toraja); Güney Sulawesi'nin dağlık bir arazisi ve Toraja insanlarının evleri bulunur. Torajalılar meşhur tongkonan adı verilen sivri uçlu ev çatıları ile biliniyorlar.

Bromo Tengger Semeru Ulusal Parkı, yemyeşil eski volkanik krateri ve onun sayesinde ortaya çıkmış muhteşem yaşam alanıdır.

Lombok, sık sık Bali ile kıyaslanıyor. Ada aynı Bali'de olduğu gibi harika kumsallara ve volkanik görüntülere sahiptir.

Komodo Ulusal Parkı, Rinca Adası, Komodo Adası ve birkaç küçük adacığı da sınırları içine alan, 3 metre uzunluğa kadar ulaşabilen dev etoburlardan olan Komodo Ejderlerinin doğal yaşam alanıdır.

7. Türkiye-Endonezya İlişkileri

7.1. Türkiye ile Endonezya Arasındaki Diplomatik İlişkiler

Türkiye ile Endonezya arasındaki ilişkiler ülkenin bağımsızlığını kazanmasından itibaren devam etmektedir. Her iki ülkenin de yoğun Müslüman nüfusun bulunması bağlı olarak benzer siyasi ve politikaların benzemesinden dolayı iki ülke arasında ilişkilerinin yakınlaşmasına neden olmuştur. İki ülke arasında yoğun diplomatik ilişkiler İslam Konferans Örgütü, D-8 Platformu, G-20 zirveleri ve ASEAN Bölgesel Forumu aracılığıyla devam etmiştir. Dolaysıyla ASEANA ev sahipliği yapan Endonezya Türkiye için başta Birleşmiş Milletler olmak üzere birçok uluslararası teşkilatla işbirliği içinde olduğu bir ülkedir (Çolakoğlu ve Güler, 2011). İki ülke dış politikalarının olduğu kadar güvenlik alanında da ortak anlayış ve politikaları benimsemişlerdir. Nitekim Kıbrıs konusunda ve Yunanistan'ın Ege(Adalar) Denizi'ndeki farklı taleplerinde Endonezya hep Türkiye'nin yanında olmuştur.

2004 yılında Güneydoğu Asya'da meydana gelen deprem sonrası tsunami felaketi sonrasında Endonezya'ya yardım elini uzatan en önemli ülke olmuştur. Kızılay Sumatra adasındaki Ace bölgesinde Osmanlı mezarlarını onarmış, 1050 konut, 4 okul, 1 toplum merkezi içeren bir proje geçekleştirmiştir. 2010 yılında ise karşılıklı olarak halkın birbirini tanıması ve turizmin gelişmesine yönelik olarak vize işlemlerinin tamamen kaldırılması gerçekleştirilmiştir. Karşılıklı ilişkiler 2005 sonrasında ticari ve ekonomik ilişkilere de yansımıştır.

7.2. Türkiye ile Endonezya Arasındaki Ticari İlişkiler

Türkiye ile Endonezya arasındaki ticari ilişkiler Endonezyalın bağımsızlığını kazandığı günden itibaren düşükte olsa vardır. 1950'li yıllarda Türkiye Endonezya'dan kauçuk ve kalay satın almaktayken Türkiye Endonezya'dan hiç mal astın almamıştır. 1960 yılında Sukarno'nun Türkiye'ye ziyareti sonrasında iki ülke arasında ticari anlaşmalar imzalanmıştır. Anlaşma sonrasında Türkiye'den Endonezya'ya çimento, pamuk ve tütün ihraç etmeye başlamıştır.

Türkiye ile ticari ilişkilerinde 1990'lı yıllardan sonra nispeten gelişme görülmektedir. Endonezya; 1989 yılında, toplam 22,1 milyar dolarlık ihracatının 17,5 milyon dolarlık, 16,3 milyar dolarlık ithalatının da sadece ve sadece 6,7 milyon dolarlık bölümünü Türkiye ile yapmıştır. Ülkenin Türkiye'ye olan ihracatı 1995 yılında 126,5 milyon, 2000 yılında 231,4 milyon, 2010 yılında ise 1.477 milyon dolara yükselmiştir. Türkiye'den ithalat ise 1995 yılında 47,1 milyon, 2000 yılında 30.5 milyon, 2005 yılında 80.8 milyon ve 2010 yılında ise 250 milyon dolarda kalmıştır. Görülüyor ki Türkiye'nin iki ülke arasındaki ticaret açığı her geçen gün artmıştır. Endonezya ile olan ticarette de ticaret dengesi aleyhimize seyretmektedir (Çolakoğlu ve Güler, 2011).

Ticari ilişkilerin zayıf kalmasının sebebi olarak, iki ülke arasındaki mesafenin fazla oluşu gösterilmektedir. Oysa Endonezya'nın ticari ilişkilerinde önemli yer tutan ABD ve Almanya gibi ülkeler, bu ülkeye Türkiye'den daha da uzaktır. Bu nedenle, ticari ilişkilerdeki zayıflığın ana nedeni olarak uzaklık bir sebep teşkil etmez. Olsa olsa, uzun yıllar iki ülke arasında ticari alandaki ikili ilişkilerin kurulamayışından kaynaklanmıştır. Öyle görülüyor ki, bugün için başlatılan iki ülke arasında üst düzeyde ikili görüşmeler devam ederse, pek yakında ticaret hacmi hayli artacaktır. Çünkü iki ülke arasındaki mesafeler biraz uzak olmasına rağmen, aralarında ticari dostluğu perçinleştirecek olan, tarihi ve dini bağlar bulunmaktadır. Nitekim iki ülke D-8 ülkeleri içindedir. D-8'in diğer üyeleri Bangladeş, İran, Malezya, Pakistan, Nijerya ve Mısır'dır. Bu organizasyon, üyelerinin sosyal ve ekonomik ilişkilerinin zenginleştirilmesine yeni bir boyut katmaktadır. Zaten D-8'in amacı, üye ülkeler arasındaki ticareti ve işbirliğini artırmaktır (Özey, 2014).

Türkiye ile Endonezya arasındaki mal alım-satım çeşitlerine bakıldığında Türkiye demir-çelik ürünleri, buğday, tütün organik kimyasal ürünler; tekstil elyafı ve mamulleri; hububat ve mamulleri ve çeşitli makinaları satar. Endonezya'dan ise kauçuk, kalay, orman ürünleri, lifli bitkiler el yapımı tekstil elyafı; el yapımı flamalar; tekstil lifleri satın alır.

02.03.2015 tarihi itibarıyla ülkemizde 3 adet Endonezya sermayeli şirket faaliyet göstermekte; Endonezya'da ise 11 Türk sermayeli firma faaliyette bulunmaktadır.

Kaynaklar

Atasoy, E. (2003). Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası. Bursa: Ezgi kitabevi.

Çolakoğlu, S. ve Güler, A. (2011). Türkiye Endonezya İlişkileri Dostluktan Ortaklığa. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu USAM. Analiz no:3 Ankara.

Güner, İ. ve Ertürk, M. (2005). Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası. Ankara. Nobel yayınları.

Göksoy, İ.H. (2003). Endonezya'da Tasavvufi Hareketler ve Bazı Özellikleri. Tasavvuf. İSTAM. Sayı. 11. s.75-115. Ankara. ISSN 1302 - 3543

Göksoy, İ.H. (2014). Pedriler. İslam Ansiklopedisi. Cilt: 34; s. 220-221.

Hall, R. (2009) Encyclopedia of Islands. Gillespie, R. & Clague, D. (eds.). Berkeley, California: University of California Press, p. 454-460.

İzbırak, R. (1992). Coğrafya II, MEB, Devlet Kitapları, 8. Baskı. İstanbul.

Özey, R. (1996). İslam Dünyası. İstanbul: Erkam Yayınevi.

Özey, R. (2000). Dünya ve Ülkeler Coğrafyası. İstanbul: Aktif Yayınevi, İSBN:978-975-6755-37-2.

Özey, R. (2012). Okyanusya Coğrafyası. 2. Baskı. İstanbul: Aktif Yayınevi.

Özey, R. (2014). Asya Coğrafyası. 3. Baskı. İstanbul: Aktif Yayınevi.

Vedi R. Hadiz & Richard Robison, (2012). Political Economy and Islamic Politics: Insights from the Indonesian Case. New Political Economy. Vol. 17, No. 2, April 2012. ISSN: 1356-3467 (Print) 1469-9923 (Online) Journal homepage: http://www.tandfonline.com/loi/cnpe20.

İnternet Kaynakları

http://www.antaranews.com/en/news/71882/ri-establishes-parks-to-mark-biodiversity-day.

http://ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Endonezya? http://endonezya-turkiye.weebly.com/

https://gaiadergi.com/21-yuzyilin-en-buyuk-cevre-felaketi-endonezyada-yangin-ve-pus-dinmiyor/

https://gezievreni.com/endonezyada-gorulmesi-gereken-10-yer

https://gezimanya.com/asya/endonezyada

http://www.gezgincift.com

http://www.globalcitymap.com/indonesia/indonesia-islands-map.html

http://www.globalcitymap.com/indonesia/indonesia-weather-map.html

http://www.indonesia.travel/en/destination/

http://nufus.mobi/dunya/nufus/sehirler/endonezya

www.tüik.gov.tr.

http://www.skwirk.com/